

Anvisningar för ersättningsfunktionen för yrkesinriktad rehabilitering (EFO 18.12.2017)**Innehåll**

1. Inledning	3
2. Yrkesinriktad rehabilitering	4
3. Rehabiliteringsförutsättningar	6
4. Faktorer som ska beaktas när rehabiliteringsbehovet och -möjligheterna bedöms	7
4.1. Kriterier vid bedömningen av rehabiliteringsbehovet	7
4.1.1. Den skadades ålder	8
4.1.2. Yrke och tidigare utbildning	9
4.1.3. Boendeförhållanden	10
4.1.4. Begränsningar som beror på skada eller sjukdom som ersatts	10
4.1.5. Sysselsättningsmöjligheter efter rehabiliteringen	11
4.2. Bedömningen av rehabiliteringsbehov och -möjligheter	11
4.3. Yrkesutbildning för elever och studerande	16
5. Utredning av rehabiliteringsbehovet	18
6. Tillbudsstående metoder vid rehabilitering	20
6.1. Undersökningar för att reda ut rehabiliteringsbehovet och -möjligheterna	20
6.2. Arbets- och utbildningsprövning	21
6.3. Arbetsträning	22
6.4. Utbildning för ett arbete eller yrke	23
6.5. Företagarstöd	24
6.6. Hjälpmedel och anordningar i anslutning till arbetet	26
6.7. Bil och tilläggsutrustning till den	27
7. Nödvändig och tillräcklig utbildning	28
7.1. Examensstruktur	28
7.2. Yrkesutbildning	29

7.2.1.	Yrkesinriktad examensutbildning och studieformer	29
7.2.2.	Läroavtalsutbildning och utbildning som grundar sig på utbildningsavtal.....	30
7.2.3.	Särskilt stöd och avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet	32
7.3.	Yrkeshögskolestudier	32
8.	Ersättning av studiekostnader	34
8.1.	Ersättning av studiekostnader	34
8.2.	Ersättning av direkta kostnader på grund av studier	35
8.3.	Extra levnadskostnader på grund av studier.....	35
9.	Rese- och inkvarteringskostnader	37
9.1.	Ersättning av rese- och inkvarteringskostnader	37
9.2.	Ersättning av resekostnader.....	38
9.2.1.	Ersättning av resekostnader i anslutning till rehabilitering.....	38
9.2.2.	Ersättning av dagliga resekostnader	38
9.2.3.	Resekostnader på grund av studier utanför hemorten	39
9.3.	Ersättning av inkvarteringskostnader	39
10.	Rehabiliteringspenning och ersättningar efter rehabiliteringen	40
10.1.	Ersättning för inkomstbortfall ur arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen i huvuddrag .	40
10.2.	Rehabiliteringspenning	41
10.3.	Stöd efter yrkesinriktad rehabilitering.....	43
10.4.	Avbrott i yrkesinriktad rehabilitering.....	44
11.	Yrkesinriktad rehabilitering i utlandet.....	45
11.1.	Yrkesinriktad rehabilitering i utlandet	46
11.2.	Yrkesinriktad rehabilitering som ges i utlandet	47
11.3.	Utlandsperioder som ingår i studier i Finland.....	47

1. Inledning

I dessa anvisningar meddelar ersättningsnämnden för olycksfallsärenden (EFO) anvisningar för ersättningsfunktionen för yrkesinriktad rehabilitering som ersätts med stöd av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015, nedan OlyL). Genom dessa anvisningar upphävs anvisningar för ersättningsfunktionen för yrkesinriktad rehabilitering givna genom EFO:s cirkulär 5/2015. Jämfört med anvisningarna givna genom cirkulär 5/2015 har kapitel 7 och 8.2 ändrats på grund av lagen om yrkesutbildning (531/2017) som träder i kraft 1.1.2018. Därutöver har avsnitt gällande arbetskraftsutbildning tagits bort.

Om yrkesinriktad rehabilitering som ersätts enligt OlyL betraktas som en process, kan man särskilja tre faser:

1. bedömning av rehabiliteringsbehovet och -möjligheterna
2. planering av ett rehabiliteringsprogram och
3. genomförande av programmet, uppföljning och eventuella stödåtgärder.

I fortsättningen kommer yrkesinriktad rehabilitering att granskas uttryckligen i denna ordning, dvs. först behandlas bedömningen av rehabiliteringsbehovet och rehabiliterings- möjligheterna och därefter följer det egentliga planerandet och genomförandet av rehabiliteringsprogrammet.

I kapitel 2–5 i anvisningarna behandlas definitionen av yrkesinriktad rehabilitering (kapitel 2) och de allmänna förutsättningarna för yrkesinriktad rehabilitering (kapitel 3) samt redogörs för bedömningen av rehabiliteringsbehovet och -möjligheterna (kapitel 4) och för hur rehabiliteringsbehovet utreds (kapitel 5). I kapitlen 6–10 redogörs noggrannare för de olika formerna av yrkesinriktad rehabilitering som ersätts med stöd av OlyL och om ersättningarna. I kapitel 11 ges anvisningar för olika situationer där yrkesinriktad rehabilitering ges utanför Finland.

Anvisningens rubriker följer i huvudsak samma systematik som i OlyL. Under varje rubrik anges först det lagrum som ska tillämpas och efter det under rubriken Motivering följer utdraget ur regeringens proposition (RP 277/2014 rd). Efter det följer den egentliga anvisningstexten.

För ersättning som ska betalas från arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen för annat än yrkesinriktad rehabilitering meddelas skilda anvisningar.

På skadefall som inträffat innan OlyL trädde i kraft den 1 januari 2016 tillämpas bestämmelserna i lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948), yrkessjukdomslagen (1343/1988) och lagen om rehabilitering som ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring (625/1991). I fråga om dem har det meddelats egna anvisningar som avser rehabilitering. Dessa anvisningar har dock inte uppdaterats på grund av lagen om yrkesutbildning som träder i kraft 1.1.2018, fastän den nya lagen gäller all yrkesutbildning i enlighet med lagens övergångsbestämmelser.

2. Yrkesinriktad rehabilitering

Lagrum

89 § 1 mom.

Den skadade får som yrkesinriktad rehabilitering ersättning för skäligen kostnader för åtgärder som behövs på grund av ett skadefall och som hjälper den skadade att trots de begränsningar som skadan eller sjukdomen medför fortsätta i sitt tidigare arbete eller yrke eller att övergå till ett nytt arbete eller yrke som kan ge den skadade en huvudsaklig försörjning.

Motiveringar

89 §. Yrkesinriktad rehabilitering. I paragrafen föreskrivs om ersättning för och innehållet i yrkesinriktad rehabilitering. Det föreskrivs om saken som rehabilitering som avser arbets- och förvärvsförmågan i 5 och 6 § i den gällande rehabiliteringslagen. Syftet med yrkesinriktad rehabilitering är på samma sätt som i den gällande rehabiliteringslagen att den skadade förmår fortsätta i sitt tidigare arbete eller yrke eller övergå till ett nytt arbete eller yrke som kan stå för den huvudsakliga försörjningen. Som yrkesinriktad rehabilitering ersätts skäligen kostnader för de åtgärder som avses i 3 mom.

— — —

Anvisning

Rehabilitering som ersätts enligt OlyL har indelats i två huvudgrupper: i medicinsk rehabilitering som ersätts som sjukvård och i rehabilitering som ersätts på grund av att arbets- eller funktionsförmågan eller förvärvsmöjligheterna har försämrats, om vilken regleras i 12 kap. i OlyL. I dessa anvisningar avses med rehabilitering helt enkelt yrkesinriktad rehabilitering som ersätts enligt 12 kap. i OlyL, om vilket regleras i 89 § i OlyL.

Om den skada eller sjukdom som ersätts väsentligt försvagar eller kan försvaga den skadades arbetsförmåga och förvärvsmöjligheter, har den skadade rätt att få ändamålsenligt yrkesinriktad rehabilitering för att förbättra arbets- och förvärvsförmågan eller för att hindra arbetsoförmåga på det sätt som noggrannare föreskrivs i 12 kap. i OlyL. Målet med yrkesinriktad rehabilitering enligt OlyL är att den skadade ska kunna fortsätta i sitt tidigare arbete eller yrke eller att övergå till ett nytt arbete eller yrke som kan ge den skadade en huvudsaklig försörjning.

Bestämmelserna om rehabilitering i OlyL tillämpas också på fall, där ersättningsansvaret grundar sig på bl.a. lagen om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämförbara med arbete (460/2015), lagen om olycksfalls- och pensionsskydd för idrottsutövare (276/2009) eller lagen om olycksfall i militärtjänst (211/1990). Yrkesinriktad rehabilitering kan också komma i fråga i fall, där ersättningsansvaret grundar sig på lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar 8873/2015).

Yrkesinriktad rehabilitering verkställs också med stöd av annan lagstiftning. Om det är fråga om en trafikskada, kan yrkesinriktad rehabilitering ersättas med stöd av lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991). Yrkesinriktad rehabilitering som stöds inom arbetspensionssystemet utgör en betydande del av rehabiliteringsverksamheten, även om arbetspensionsrehabiliteringens innehåll är beroende av prövning. Vidare finns det orsak att nämna lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), med stöd av vilken Folkpensionsanstalten ordnar yrkesinriktad rehabilitering och

behovsprövad yrkesinriktad rehabilitering samt tjänster som grundar sig på lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012). Dessutom kan yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärder ingå i förebyggandet och begränsandet av en skada, exempelvis vid ersättningar ur patientförsäkringen och ansvarsförsäkringar, även om rehabiliteringen för deras del inte är en lagstadgad förmån.

Ur den skadades synpunkt är rehabilitering en del av den försäkringsersättning som utbetalas med anledning av ett olycksfall eller en yrkessjukdom och som den skadade enligt lagstiftningen är berättigad till. Enligt 120 § i OlyL ska försäkringsanstalten, om den skadades arbetsförmåga drar ut på tiden, med minst tre månaders mellanrum utreda behovet av att inleda yrkesinriktad rehabilitering och beslut om att pension utbetalas tills vidare kan inte ges förrän behovet av och möjligheterna till rehabilitering har utretts (65 § i OlyL).

Yrkesinriktad rehabilitering är en rättighet för den skadade, men den skadade ska också främja genomförandet av rehabiliteringen. I 131 § i OlyL finns en uttrycklig bestämmelse om att den skadade är skyldig att medverka till att yrkesinriktad rehabilitering kan genomföras. Denna princip framgår också av 149 §, i vilken det föreskrivs att rehabiliteringspenning enligt OlyL inte betalas för den tid yrkesinriktad rehabilitering är avbruten eller har fördröjts, om rehabiliteringen avbryts eller fördröjs av skäl som är beroende av den skadade och som inte är en följd av den skada eller sjukdom som berättigar till ersättning.

3. Rehabiliteringsförutsättningar

Lagrum

88 § Allmänna villkor för rehabilitering

Den skadade får ersättning för kostnader för rehabilitering, när arbets- eller funktionsförmågan är nedsatt eller inkomstmöjligheterna har försämrats på grund av skadan. Kostnader för rehabilitering ersätts också, om det är sannolikt att den skadades arbets- eller funktionsförmåga eller inkomstmöjligheter senare kan försämras väsentligt på grund av skadan.

Motiveringar

88 §. Allmänna villkor för rehabilitering. I paragrafen föreskrivs om de allmänna villkoren för rehabilitering. Innehållet i den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak de allmänna villkoren för ersättning för rehabilitering i 3 § i den gällande rehabiliteringslagen.

Anvisning

För att rehabiliteringsåtgärder ska kunna påbörjas ska rehabiliteringsbehovet ha ett orsakssamband med en skada eller sjukdom som berättigar till ersättning. Vid utredningen av orsakssambandet bedömer man dels i vilken mån skadan eller sjukdomen orsakar ett rehabiliteringsbehov, dels i vilken mån rehabiliteringsbehovet föranleds av omständigheter som är oberoende av skadefallet, såsom andra sjukdomar och skador.

Särskilt i yrkessjukdomsfall kan ett orsakssamband ha uppkommit redan innan den skadade blir arbetsoförmögen och fastän den skadade inte i något skede blir arbetsoförmögen (t.ex. en blomsterhandelsexpedit som blivit allergisk mot vissa blommor, en frisör som blivit allergisk mot kemikalier, en lantbrukare som blivit allergisk mot koepitel osv.) Även om det i dessa fall skulle vara möjligt att fortsätta i arbetet åtminstone någon tid genom att skydda sig eller genom att ändra uppgifterna, är rehabiliteringsbehovet redan konstaterbart och det är skäl att påbörja rehabiliteringsutredningen.

När behovet av yrkesinriktad rehabilitering bedöms bör man alltid först utreda om det räcker att personen enbart byter arbete eller om det är nödvändigt att byta yrke. Arbetsprövning hos den egna arbetsgivaren kan t.ex. visa att den skadade kan fortsätta i sitt eget arbete med en justerad arbetsbeskrivning, varvid det inte nödvändigtvis finns något behov av desto flera rehabiliteringsåtgärder.

Rehabiliteringsbehov som beror på sjukdom anses inte föreligga då exponeringen enbart beror på strukturella faktorer på arbetsplatsen och då den kan elimineras genom att korrigera förhållandena på arbetsplatsen eller genom att flytta arbetstagaren till en annan arbetspunkt. Sålunda anses exempelvis symtom som beror på mögelproblem i en byggnad i allmänhet inte som sådana föranleda behov av rehabilitering. Om exponering för mögel exempelvis beror på ämnen som hanteras i arbetet, såsom t.ex. för lantbrukare, är saken än annan. Då finns det ett rehabiliteringsbehov, och man måste avgöra huruvida problemet kan elimineras genom att personen skyddar sig eller använder olika hjälpmedel eller hjälpanordningar.

4. Faktorer som ska beaktas när rehabiliteringsbehovet och -möjligheterna bedöms

Lagrum

89 § 2 mom.

När rehabiliteringsbehovet bedöms ska hänsyn tas till den skadades ålder, yrke, tidigare verksamhet, utbildning, boendeförhållanden, begränsningar på grund av skadan eller sjukdomen och möjligheter att efter rehabiliteringen få ett arbete eller yrke på de villkor som allmänt iakttas på arbetsmarknaden.

Motiveringar

— — —

När rehabiliteringsåtgärder planeras ska man ta hänsyn till den skadades ålder, yrke, tidigare verksamhet, utbildning, boendeförhållanden, begränsningar på grund av skadan eller sjukdomen och möjligheter att efter rehabiliteringen få ett nytt arbete eller yrke på de villkor som i regel följs på arbetsmarknaden. Förteckningen motsvarar 5 § 2 mom. i den gällande rehabiliteringslagen förutom att till den har fogats yrke för att beskriva den helhet som avses med utbildning och tidigare verksamhet. De faktorer som man ska ta hänsyn till är samma kriterier som påverkar bedömningen av nedsättningen av arbetsförmågan i 63 §.

— — —

Anvisning

4.1. Kriterier vid bedömningen av rehabiliteringsbehovet

I 89 § 2 mom. i OlyL finns en uppräkningslista av de faktorer som ska beaktas vid bedömningen av rehabiliteringsbehovet. Faktorerna är desamma som ska beaktas när man bedömer nedgången i arbetsförmågan enligt 63 § i OlyL. Dessa är:

- den skadades ålder
- yrke
- tidigare utbildning
- boendeförhållanden
- begränsningar på grund av skadan eller sjukdomen och
- möjligheter att efter rehabiliteringen få ett nytt arbete.

Målet för yrkesinriktad rehabilitering är enligt 89 § 1 mom. att den skadade antingen ska kunna fortsätta i sitt tidigare arbete eller övergå till ett nytt arbete där han kan få sin huvudsakliga försörjning.

De ovan uppräknade kriterierna beaktas då rehabiliteringen planeras. Eftersom målet är att den skadade ska kunna fortsätta i arbetslivet och där skaffa sin huvudsakliga försörjning, bör vid planeringen av rehabiliteringsåtgärder förutom nämnda kriterier också tas hänsyn till den skadades tidigare inkomstnivå. I detta avseende kan yrkesinriktad rehabilitering även bedömas med tanke på möjligheterna att förebygga och begränsa en skada: ett mål är att sträva efter att det inte uppstår en betydande skillnad mellan den tidigare inkomstnivån och inkomsterna efter rehabiliteringen. Detta är

emellertid inte alltid möjligt, i synnerhet om de andra ovan nämnda faktorerna som påverkar rehabiliteringsmöjligheterna står i konflikt med detta mål.

När man bedömer rehabiliteringsbehovet bör man först begrunda huruvida skadan resulterat i att den skadade bestående har förlorat sin möjlighet att verka i sitt tidigare yrke eller i arbetsuppgifter som hänför sig till det. Enbart en tillfällig förlust av arbetsplatsen berättigar oftast inte till rehabiliteringsförmåner, om den skadade oberoende av yrkessjukdom eller skada har möjlighet att få ett motsvarande arbete med tidigare inkomstnivå. Sådana situationer förekommer särskilt i fråga om unga personer, då begränsningarna till följd av skadan eller yrkessjukdomen är ringa. Å andra sidan kan redan förlust av arbetsplatsen för t.ex. en person med en grav funktionsnedsättning, vars möjligheter att placera sig i arbete är svaga, i sig föranleda ett rehabiliteringsbehov.

Behov av yrkesinriktad rehabilitering föreligger då en persons arbetsförmåga bestående har nedgått i betydande grad eller då det finns en sannolik risk för arbetsoförmåga i framtiden. Den förlust som samma slags skada medför för olika skadade varierar (t.ex. en ung person utan yrkesutbildning och arbetserfarenhet i jämförelse med en person med gedigen yrkesutbildning och arbetserfarenhet). Likaså ska den skadades pendlingsregion och möjligheter att placera sig på arbetsmarknaden enligt de villkor som i regel följs på arbetsmarknaden beaktas.

Arbetsförmågan och rehabiliteringsbehovet ska alltid bedömas individuellt från fall till fall, något allmänt bedömningskriterium kan inte ges. Vid bedömningen av enskilda fall ska de övriga kriterierna för bedömning av rehabiliteringsbehovet beaktas. T.ex. en fotskada orsakar inte nödvändigtvis ett behov av yrkesinriktad rehabilitering för en person med sittande arbete, men kan däremot leda till yrkesinriktad rehabilitering i många arbeten som kräver att man rör på sig och är i gång. Trots skadan kan den skadade ha arbetsförmåga kvar för många andra slags arbeten, men då man beaktar de olika kriterierna för bedömningen av rehabiliteringsbehovet kan man inte alltid förutsätta att klienten söker sig till andra arbeten utan yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärder.

Utgångspunkten är att rehabiliteringslösningen ska stå i rättvis relation till den skadades förlust. Bedömningen av rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna går ut på en samtidig vägning av de kriterier som redogörs för nedan, utan att lägga absolut vikt vid något enskilt kriterium. Det handlar om en helhetsbedömning, där målet är att antingen säkerställa att den skadade har möjlighet att förtjäna sin huvudsakliga försörjning eller att konstatera att realistiska möjligheter till det saknas, eftersom rehabiliteringsförutsättningar saknas.

En bedömning är sällan entydig. Den kräver ofta att man bedömer vikten av sinsemellan motstridiga faktorer, t.ex. goda möjligheter att placera sig i ett nytt yrke måste vägas mot yrkets hälsorisker med tanke på den ersatta skadan eller sjukdomen.

I det följande genomgås de olika bedömningskriterierna i den ordning som de presenteras i OlyL:

4.1.1. Den skadades ålder

Ju yngre person det är fråga om, desto mer bör man fästa uppmärksamhet vid att rehabiliteringslösningen bär långt in i framtiden och bl.a. avser att trygga sysselsättningsmöjligheterna också på lång sikt. Om arbetsförmågan har nedgått i betydande grad på grund av skada eller sjukdom, är det i fråga om en relativt ung person ofta ändamålsenligare med omskolning till ett nytt yrke än placering direkt i arbete. För en person som närmar sig

pensionsåldern kan en direkt placering i arbete eller en kort ("skraddarsydd") utbildning som leder till sysselsättning och som beaktar den skadades individuella behov och förutsättningar däremot vara den bästa lösningen, ifall en sådan går att finna.

Enbart det faktum att den skadade är en ung person är inte en tillräcklig grund för att ersätta en helt ny utbildning till ett nytt yrke. En yrkessjukdom som medför smärre begränsningar medför exempelvis inte nödvändigtvis en lika stor förlust för en ung person som för en äldre, som kan ha betydligt sämre möjligheter än en yngre person att få ett annat arbete som är lämpligt med tanke på begränsningarna i arbetsförmågan.

Enbart åldern är inte någonsin avgörande vid planeringen av yrkesinriktad rehabilitering, men detta kriterium hänger oftast samman med andra villkor, såsom t.ex. tidigare utbildning och utbildningsförutsättningar, bundenhet till boendeorten och möjligheterna till sysselsättning. En äldre person kan dessutom i större utsträckning än en yngre ha andra sjukdomar som påverkar arbetsförmågan. Om det är fråga om en person som snart kommer att uppnå sin lagstadgade ålder för ålderspension, är det knappast ändamålsenligt att ersätta utbildning som tar flera år i anspråk.

4.1.2. Yrke och tidigare utbildning

Centrala frågor då det gäller yrke och tidigare utbildning är den skadades tidigare arbetserfarenhet och yrkeskunskap, tidigare inkomstnivå, den tidigare verksamhetens art i övrigt samt personens studiefärdigheter och möjligheter att få arbete. När rehabiliterings- planen görs upp försöker man i mån av möjlighet utnyttja den skadades tidigare erfarenhet och utbildning.

Vid bedömningen av den skadades tidigare verksamhet ska man även utreda klientens allmänna bundenhet till arbetslivet och den faktiska situationen före skadefallet. Om det till exempel av anställningsregisterutdraget framgår att personen länge har varit arbetslös och endast har sporadiska och korta arbetsperioder, ska man vid kartläggningen av bakgrundsuppgifterna så noggrant som möjligt ta reda på vad den splittrade yrkesbanan beror på. Som rehabiliteringslösning för en person som inte har en klar bundenhet till arbetslivet övervägs i främsta hand begränsade rehabiliteringsåtgärder, såsom t.ex. stöd för att finna en lämplig arbetsplats med tanke på begränsningarna samt eventuell arbetsträning. I bedömningen ska man även beakta hur lång tid klienten stått utanför arbetslivet och svårighetsgraden av de begränsningar som skadan medför.

I vissa fall kan den skadades tidigare utbildningsbakgrund och arbetserfarenhet vara av mycket skiftande slag. Då gäller det att utreda vilka delar av den tidigare utbildnings- och arbetshistorian man kan lyfta fram och utnyttja vid planeringen av rehabiliterings- programmet.

Om den tidigare utbildningen har skaffats redan flera år före skadan, kan utbildningen inte alltid utnyttjas som sådan. Exempelvis en tidigare merkantexamen kan inte som sådan utnyttjas i en utbildning till merkonom. Dessutom kan den skadade t.ex. ha svaga datorfärdigheter. I vilken mån tidigare utbildning går att utnyttja beror bland annat på hur lång tid det gått sedan utbildningen och huruvida den skadade varit verksam i arbetsuppgifter som motsvarar utbildningen. I sådana situationer utreds om tilläggsutbildning eller kompletterande utbildning är möjligt eller behövs för att uppdatera kunskaperna.

Om den skadade inte alls eller åtminstone inte på länge varit yrkesverksam i ett arbete som motsvarar utbildningen, kan denna tidigare och eventuellt redan föråldrade utbildning inte tas som

utgångspunkt för planerandet av yrkesinriktad rehabilitering, ifall inte den skadade själv är motiverad till det.

Vid bedömningen av rehabiliteringsbehovet och -möjligheterna ska hänsyn även tas till den skadades psykiska resurser, kognitiva förutsättningar och annan lämplighet.

4.1.3.Boendeförhållanden

I boendeförhållandena ingår frågor som gäller den skadades möjligheter att få arbete inom sin pendlingsregion och den skadades beredskap att flytta, när man dessutom tar hänsyn till familjesituationen och den övriga bundenheten till hemorten. Även i det avseendet bör den skadades egen skyldighet att medverka till att återfå sin arbetsförmåga betraktas utgående från vad som kan anses vara skäligt. Också makens/makans möjligheter att byta arbete och exempelvis barnens ålder beaktas vid bedömningen.

Problem som orsakas av byte av boendeort i anslutning till yrkesinriktad rehabilitering kan i vissa situationer förlänga den tid som rehabiliteringsutredningen tar och de bör beaktas i längden på den tidsperiod som ersätts på så sätt att den skadade får skälig tid på sig att ordna sina förhållanden. Byte av boendeort annars än i anslutning till yrkesinriktad rehabilitering inverkar i regel inte på den tidsperiod som ersätts.

I många fall blir flyttning från orten aktuell redan i omskolningsskedet. Extra kostnader för boende och resekostnader som orsakas av studier utanför hemorten kan ersättas.

4.1.4.Begränsningar som beror på skada eller sjukdom som ersatts

De begränsningar som beror på den ersatta skadan eller sjukdomen ska beaktas vid planeringen av sysselsättning eller utbildning. En skada i de nedre extremiteterna kan t.ex. hindra en person från att utföra ett arbete som kräver mycket gående eller stående. Likaså kan till exempel arbetsbetingade allergier vara en orsak att välja ett nytt yrke där personen inte löper risk att bli exponerad. En extremitetsskada hos en person som utför kroppsarbete kan motivera en långvarig utbildning, då man på grund av skadan måste sträva efter att få bort personen från ett arbete som belastar den nedre extremiteten. Förutom de begränsningar som är kända vid bedömningstidpunkten bör man också beakta begränsningarnas utvecklingsprognos.

Ibland kan ett medvetet val att fortsätta i ett arbete som medför begränsningar vara en motiverad yrkesinriktad rehabiliteringslösning. Oftast är det i sådana situationer fråga om att den skadade har fått en yrkessjukdom i sitt arbete, men ändå klarar av att fortsätta i arbetet antingen genom att omorganisera arbetet eller med tekniska skyddsåtgärder. En sådan lösning kan oftast anses vara skälig, och om begränsningarna i funktionsförmågan senare gör det omöjligt för personen att fortsätta sitt arbete, kan rehabiliteringsutredningen startas på nytt. Det faktum att den skadade snart uppnår den lagstadgade pensionsåldern kan också tala för en lösning där den skadade fortsätter i sitt tidigare arbete. Rehabiliteringen innebär i sådana fall att man genom att skaffa olika slags skyddsutrustning eller genom att genomföra andra arrangemang på arbetsplatsen försöker minska den risk som de hälsomässiga begränsningarna medför.

Om den skadade är medveten om hälsoriskerna, men likväl söker sig till ett nytt arbete som han eller hon omöjligt kan klara av på grund av dessa på förhand förutsedda riskerna, stöds personens övergång till ett nytt ur hälsosynpunkt olämpligt arbete inte såsom yrkesinriktad rehabilitering. Ofta är

lösningen emellertid inte entydig. Det alternativ som den skadade väljer kan innebära hälsorisker, men samtidigt kan det också försvaras t.ex. med att det motsvarar den skadades egen yrkesmässiga inriktning, tidigare erfarenhet, sysselsättnings- möjligheter osv. Även om övergången till ett nytt yrke har stötts såsom rehabilitering, föranleder ny eller hotande arbetsoförmåga en ny utredning av rehabiliteringsmöjligheterna.

4.1.5.Sysselsättningsmöjligheter efter rehabiliteringen

Vid planeringen av rehabilitering ska man särskilt sträva efter att den skadades sysselsättningsmöjligheter efter rehabiliteringen ska vara så goda som möjligt. Målet är att den skadade efter avslutad rehabilitering ska kunna skaffa sig förvärvsinkomst med sådant tillbuds stående arbete som han eller hon skäligen kan förväntas utföra.

När man väljer rehabiliteringsmetoder går man tillsammans med den skadade igenom sysselsättningsmöjligheterna i olika branscher så, att också den skadade får nödvändig information för att överväga olika alternativ. Utgångspunkten vid planeringen av yrkesinriktad rehabilitering är dock, att de olika utbildningsalternativen som står till buds i samhället ska göra det möjligt för den skadade att placera sig i arbetslivet. Om begränsningar till följd av skada eller sjukdom försämrar den skadades möjligheter att få arbete i ett nytt yrke, kan hans eller hennes sysselsättning stödas med särskilda metoder, såsom arbetsträning.

Rehabilitering garanterar inte sysselsättning, utan utgångspunkten är att den skadade med hjälp av rehabilitering bereds möjlighet att söka arbete i ett nytt yrke. Någon garanti för sysselsättningen kan inte ges, eftersom t.ex. allmänna konjunkturväxlingar och även förändringar i de individuella omständigheterna kan orsaka förändringar i sysselsättnings- läget. Ersättningssystemet ansvarar inte för inkomstbortfall av orsaker som inte beror på skadan.

I arbetslöshetssituationer ersätts i regel endast den eventuella inkomstminskning som utgörs av skillnaden mellan inkomstnivån enligt den avlagda utbildningen och den tidigare inkomstnivån. Efter att den utbildning som ersatts som yrkesinriktad rehabilitering har avslutats har den skadade emellertid rätt till rehabiliteringspenning under högst sex månader, om han eller hon inte uppnår sin tidigare inkomstnivå under denna tid. Syftet är att stöda den skadades övergång till arbetslivet efter att utbildningen avslutas. För närmare information om detta se kapitel 10 i dessa anvisningar.

4.2. Bedömningen av rehabiliteringsbehov och -möjligheter

Ovan har kriterierna för bedömningen av rehabiliteringsbehovet behandlats på ett allmänt plan. När den gäller den enskilda skadade kan rehabiliteringens genomförande även betraktas utifrån hur rehabiliteringen framskrider som en process. Bedömningen av rehabiliteringsbehovet utgår då från följande frågor:

1) Utredning av orsakssambandet

- Är den skadade i behov av rehabilitering?
- Har rehabiliteringsbehovet ett orsakssamband med den skada eller sjukdom som berättigar till ersättning?

2) Uppskattning av förlusten

- Är det fråga om förlust av arbetsplatsen eller av sådant yrke som den skadade skaffat sig genom utbildning och/eller arbetserfarenhet?
- Är det möjligt och ändamålsenligt för den skadade att återgå till den tidigare arbetsuppgiften på lång sikt:
 - utan stödåtgärder
 - genom rehabiliteringsåtgärder på arbetsplatsen som stöder återgången till arbetet eller
 - genom hjälpmedel, anordningar eller konstruktioner som skaffas till arbetsplatsen?
- Är det möjligt och ändamålsenligt för den skadade att placera sig i ett nytt arbete som anställd hos samma arbetsgivare:
 - utan stödåtgärder
 - genom rehabiliteringsåtgärder på arbetsplatsen som stöder återgången till arbetet eller
 - genom hjälpmedel, anordningar eller konstruktioner som skaffas till arbetsplatsen?
- Är det möjligt och ändamålsenligt för rehabiliteringsklienten att få ett nytt arbete hos en ny arbetsgivare:
 - genom begränsade rehabiliteringsåtgärder, såsom arbetsprövning och/eller arbetsträning utgående från klientens tidigare utbildning och arbetserfarenhet, eller
 - genom kompletterings- eller specialutbildning?
- Om inte heller detta är möjligt, vilket program för yrkesinriktad rehabilitering är ändamålsenligt och tillräckligt med avseende på förlusten?

Fortsatt anställning hos samma arbetsgivare

Om den skadade fortfarande är anställd hos sin arbetsgivare, gäller det att utreda huruvida han eller hon har möjligheter att fortsätta hos samma arbetsgivare, t.ex. genom att ändra arbetsuppgifterna eller genom konstruktiva ändringar i arbetsmiljön. Inom olycksfalls- försäkringen är omplacering av arbetstagaren oftast ekonomiskt fördelaktigt för stora arbetsgivarföretag, eftersom de ersättningar som utbetalas ur försäkringen för ett företag som omfattas av specialtarifferingen inverkar på företagets försäkringspremier.

Enbart det faktum att arbetsgivaren meddelar att annat arbete går att ordna, eliminerar emellertid inte alltid behovet av rehabilitering. Även i dessa situationer ska rehabiliterings- behovet alltid bedömas i förhållande till villkoren för rehabilitering. Man måste då bedöma t.ex. om det arbete som erbjudits i stället för det tidigare arbetet är sådant att det objektivt med hänsyn till den skadades begränsningar är lämpligt att ta emot, skäligt med tanke på den skadade och sådant att det även i framtiden tryggar den skadades huvudsakliga försörjning.

Förlust av arbetsplats eller yrke?

Enligt 89 § i OlyL betalas rehabiliteringsersättning till den vars arbetsförmåga eller förvärvsmöjligheter har försämrats på grund av den ersatta skadan eller sjukdomen, eller det finns en sannolik risk för att skadan eller sjukdomen väsentligt försämrats i framtiden. Enbart det att en person förlorat sin arbetsplats innebär inte nödvändigtvis att personens förvärvsmöjligheter eller arbetsförmåga har försämrats. Vid bedömningen av huruvida det skett en försämring i förvärvsmöjligheterna eller arbetsförmågan ska hänsyn tas till individuella omständigheter, dvs. de begränsningar som skadan eller sjukdomen orsakat, den skadades ålder, utbildning, arbetserfarenhet och andra i 89 § 1 mom. i OlyL nämnda kriterier.

Förlust av arbetsplatsen kan leda till varierade rehabiliteringsbehov och olikartad dimensionering av rehabiliteringsåtgärderna beroende på om det är fråga om en ung person utan arbetserfarenhet och med bara smärre begränsningar och som oavsett skadan skulle ha skaffat sig yrkesutbildning, eller om det är fråga om en person som antingen genom yrkesutbildning eller arbetserfarenhet skaffat sig yrkeskompetens som han eller hon inte längre kan utnyttja på grund av sina begränsningar.

När man överväger rehabiliteringsbehovet och sätten att genomföra rehabiliteringen kan man utgå från vilken inverkan skadan eller sjukdomen och begränsningarna på grund av den har på den skadades yrkesmässiga framtid. Om den skadade trots sina begränsningar kan börja studera och sannolikt hade gjort det i vilket fall som helst, finns det inget behov av långvariga rehabiliteringsåtgärder. Detsamma är fallet då den skadade trots begränsningarna kan få ett arbete som motsvarar det tidigare. Om begränsningarna förhindrar detta, gäller det att överväga om det är möjligt för personen att övergå till ett nytt arbete eller yrke direkt, med hjälp av begränsade rehabiliteringsåtgärder eller genom omskolning.

Begränsningarna till följd av en skada och avsaknaden av rehabiliteringsförutsättningar kan innebära att det inte är möjligt att stöda återgången till arbetslivet med rehabiliteringsåtgärder.

Enbart ålder är inte ett avgörande villkor vid bedömning av rehabiliteringsbehovet, i synnerhet när det handlar om begränsade rehabiliteringsåtgärder.

Särskilt i fråga om vissa yrkessjukdomar kan den begränsning som sjukdomen orsakar vara så ringa, att det i stället för omskolning räcker med att ändra arbetsuppgifterna, omorganisera arbetsförhållandena eller att byta till ett arbete som inte medför exponering. Vid bedömningen ska det emellertid tas hänsyn till den skadades faktiska möjligheter att sysselsätta sig i ett arbete som motsvarar det tidigare. För vissa branscher, exempelvis restaurangbranschen, är det typiskt att även personer i chefsuppgifter måste delta i det s.k. utförande arbetet, och i sådana fall är det inte alltid möjligt att byta till arbetsuppgifter som är lämpliga med tanke på hälsan.

Då den skadade har förlorat sin arbetsplats, men inte sitt yrke, kan vissa begränsade rehabiliteringsåtgärder ersättas, t.ex. arbetsprövning, rehabiliteringsundersökning eller arbetsträning för att hitta en ny arbetsplats. Stödande av sysselsättningen med rehabiliteringspenning kan däremot inte användas som en begränsad rehabiliteringsåtgärd. Rehabiliteringspenning kan användas som stöd för sysselsättningen endast i de fall, där den skadade har fått ersättning för utbildning till ett nytt arbete eller yrke i form av yrkesinriktad rehabilitering. Närmare information om sådan ersättning finns i kapitel 10.3 i dessa anvisningar.

Den skadades ålder och sysselsättningsmöjligheter inverkar på dimensioneringen av de begränsade rehabiliteringsåtgärderna, dvs. det bedöms hur stor betydelse förlusten av arbetsplatsen kan anses ha för den skadade. För en sommarjobbande ung person, som oavsett en olycksfallsskada eller sjukdom kan få en studieplats och med tiden hitta ett arbete, innebär förlusten av sommarjobbet inte nödvändigtvis behov av rehabiliteringsåtgärder ens i liten omfattning. För en äldre person som saknar yrkesutbildning och har haft kortjobb av skiftande slag kan förlusten av arbetsplatsen däremot innebära betydligt större skada. Då kan exempelvis arbetsprövning eller arbetsträning behöva ordnas.

Förlustens omfattning, rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna kan inte bedömas enbart utgående från de begränsningar som skadan eller sjukdomen lett till, eftersom även en begränsning av snäv omfattning kan försvåra sysselsättningen betydligt. Riskens storlek är i sin tur beroende av den skadades yrkesställning, utbildning, arbetserfarenhet och ålder samt sysselsättningsläget inom branschen i fråga.

Vad är nödvändig och tillräcklig utbildning i relation till förlusten?

Målet med yrkesinriktad rehabilitering är att den skadade efter rehabiliteringen ska kunna skaffa sin huvudsakliga försörjning genom sitt arbete. I den mån det är möjligt beaktas även den skadades tidigare inkomstnivå. Det bästa resultatet med tanke på den skadade är om han eller hon kan utbildas till ett yrke där inkomstnivån är minst lika god som i hans eller hennes tidigare arbete. Alltid är det emellertid inte möjligt, t.ex. beroende på den skadades studieförutsättningar eller på att den skadade är lämpad och motiverad för en bransch där lönenivån är lägre än i det tidigare yrket.

Vid bedömningen av den yrkesrelaterade förlusten beaktas:

- den skadades tidigare utbildning
- arbetserfarenhet
- årsarbetsinkomst och inkomstminskning
- den återstående tiden i arbetet.

Bedömningen av vilken omskolning som är tillräcklig görs enligt följande villkor:

- begränsningar i arbetsförmågan till följd av skadan eller sjukdomen
- yrkesrelaterad förlust som skadan eller sjukdomen resulterat i
- sysselsättningsmöjligheterna efter utbildning.

Längden på den utbildning som ersätts bestäms inte alltid direkt enligt den tidigare utbildningens längd, och yrkesutbildning kan ersättas också åt en person som inte har någon yrkesutbildning. Vid bedömningen gäller det att beakta det nya yrkets lämplighet, de begränsningar som sjukdomen eller skadan medför för yrkesvalet samt motivation och andra individuella faktorer, vilka i sin tur inverkar på huruvida den skadade kan placera sig i arbete i det planerade yrket. Överhuvudtaget bör bedömningen av huruvida utbildning ersätts ske enligt samma kriterier som redan tidigare behandlades när det gällde bedömningen av rehabiliteringsbehovet.

Nivån på den utbildning som ersätts som rehabilitering anses i allmänhet vara tillräcklig, om den motsvarar den utbildningsnivå som den skadade hade före skadan eller sjukdomen och den inte medför någon inkomstminskning. Sålunda kan t.ex. en bilmontör, frisör eller timmerman få ersättning för någon annan yrkesinriktad grundexamen på andra stadiet.

Likaså kan en person som skaffat sin yrkesskicklighet enbart genom arbetserfarenhet och inte avlagt någon grundexamen få en yrkesinriktad grundexamen ersatt som rehabilitering, om sysselsättning genom andra metoder inte är möjlig eller ändamålsenlig.

På motsvarande sätt kan en person med yrkeshögskoleexamen eller examen från vetenskaps- eller konsthögskola få ersättning för någon annan lämplig högskoleexamen. I det avseendet är det vanligen inte befogat att åtminstone enbart på grundval av studiernas längd göra åtskillnad mellan yrkeshögskoleexamen och annan högskoleexamen, eftersom det inte finns väsentliga skillnader i den tid det tar att avlägga examina, även om det finns vissa undantag (t.ex. läkare). Kortaste tiden för en YH-examen är 3,5 år, medan en lägre högskoleexamen som omfattar 180 studiepoäng kan avläggas på tre år. Som längst kan en YH-examen omfatta 270 studiepoäng, varvid studietiden är 4,5 år, medan en högre högskoleexamen som avläggs efter en lägre högskoleexamen i allmänhet omfattar 120 studiepoäng och kräver en studietid på två år.

Vilken utbildning som ersätts fastställs inte direkt på basis av den skadades tidigare utbildning. Ofta kan exempelvis en YH-examen av hälsoskäl vara ett lämpligare alternativ, och därtill även med tanke på sysselsättningsmöjligheterna och i vissa fall också med tanke på den tidigare inkomstnivån vara att föredra framom en yrkesinriktad grundexamen. Personer med yrkesinriktad grundexamen placerar sig oftast i s.k. utförande arbete, där t.ex. funktionsbegränsningar i extremiteterna utgör hinder för arbetet, medan skadade personer med YH-examen kan söka sig till expert- eller chefsuppgifter som är bättre lämpade för deras hälsotillstånd. Innan en utbildningsplan godkänns ska det i vilket fall som helst kartläggas huruvida den skadade har möjligheter att i sinom tid få lämpliga arbetsuppgifter med tanke på hälsotillståndet.

En hög årsarbetsinkomst före skadetidpunkten kan t.ex. också försvara en YH-examen eller en examen från en vetenskapshögskola, fastän utbildningsnivån tidigare skulle ha varit lägre.

Ersättning av sådan inkomstminskning framhävs speciellt i fråga om personer som ännu har en relativt lång yrkesbana framför sig efter omskolning.

I vissa situationer kan betydelse tillmätas den skadades egen motivation och hur snabbt utredningen av rehabiliteringen har framskridit. T.ex. i situationer där den skadade på basis av sin årsarbetsinkomst skulle ha rätt till yrkesstudier som räcker t.ex. två år, kan ersättning av YH-studier rekommenderas för motsvarande två år, om den skadade är särskilt motiverad att genomföra YH-studier och man genom denna lösning klart kan förkorta den totala utredningstiden.

En yrkeshögskoleexamen är mer krävande och mer teoretisk än en grundexamen, vilket innebär att det kan vara svårare för den skadade att avlägga den än en grundexamen. Den skadades kognitiva förutsättningar att klara av examen bör därför beaktas när eventuell ersättning övervägs. Om det redan från början finns befogade tvivel beträffande studiefärdigheterna, kan ersättning av en utbildning förespråkas t.ex. med förbehållet att man inledningsvis ersätter ett år av utbildningstiden som s.k. provutbildning, och om väsentliga problem inte har uppstått under denna tid ersätts också slutdelen. Om den skadade däremot har väsentliga problem med studierna, måste man göra en rehabiliteringsutredning och överväga möjligheterna till stödundervisning eller rentav att omlägga studierna.

Det finns inte alltid förutsättningar för omskolning. Andra lösningar måste övervägas t.ex. då den skadade är så pass gammal att den förväntade tiden i arbetet efter utbildning endast skulle vara några år. Likaså måste andra yrkesinriktade rehabiliteringsformer övervägas i de fall då slutledningarna av

prestationstesten visar att studieförutsättningarna är svaga t.ex. vad gäller de kognitiva färdigheterna.

4.3 Yrkesutbildning för elever och studerande

Grundskolelever, studeranden i gymnasier och unga som studerar till ett yrke på heltid bildar en specialgrupp då det gäller tolkningen av behovet av yrkesinriktad rehabilitering. Det kan t.ex. vara fråga om en skolelev som varit med om en trafikolycka på väg till sommarjobbet eller en ung person som råkat ut för ett olycksfall i arbete vid sidan av studierna.

Även då det gäller skolelever och unga grundar sig bedömningen av rehabiliterings- förutsättningarna och -behovet på de allmänna bestämmelser som behandlats ovan. Ett allmänt villkor för yrkesinriktad rehabilitering är att den skadades arbets- och inkomstmöjligheter har försämrats, eller det är sannolikt att de senare kan försämrats väsentligt på grund av den ersatta skadan eller sjukdomen, och att man när rehabiliteringsbehovet bedöms beaktar den skadades ålder, yrke, tidigare verksamhet, utbildning, boendeförhållanden, begränsningar på grund av skadan eller sjukdomen och möjligheter att efter rehabiliteringen få ett arbete eller yrke på de villkor som allmänt iakttas på arbetsmarknaden.

Då det gäller skolelever och personer som studerar till ett yrke på heltid ska man vid bedömningen av rehabiliteringsbehovet beakta deras årsarbetsinkomst. Som årsarbets- inkomst för en skadad som deltar i grundläggande utbildning eller studerar i ett gymnasium betraktas vanligen minst det dubbla beloppet av minimibeloppet av årsarbetsinkomsten (77 § i OlyL). Som årsarbetsinkomst för en skadad som vid tidpunkten för skadefallet studerade på heltid för ett yrke, betraktas de arbetsinkomster som han eller hon efter avslutade studier sannolikt hade fått i ett arbete som motsvarar utbildningen med tre års arbetserfarenhet (76§ i OlyL).

Då det gäller skolelever utgår man i regel från att den ersatta skadan eller sjukdomen vanligen inte föranleder ett behov av yrkesinriktad rehabilitering. Motiveringen till detta är att den förlust som ska ersättas ur den lagstadgade olycksfalls- och yrkessjukdoms- försäkringen för skolelever huvudsakligen utgörs av hinder eller avsevärda begränsningar att studera på heltid inom den grundläggande utbildningen eller inom en allmänbildande utbildning på andra stadiet, vilka ersätts enligt 70 § i OlyL. Till en person som studerar på heltid vid skadetidpunkten betalas ersättning för inkomstbortfall enligt full arbetsförmåga, om skadan är ett huvudsakligt hinder för att studera, och hälften av ersättningen för inkomstbortfall vid full arbetsförmåga, om skadan begränsar studierna avsevärt.

I situationer där den ersatta skadan eller sjukdomen inte inverkar på en skolelevs huvudsakliga studier, men begränsar det arbete som den skadade vid skadetidpunkten utför vid sidan av studierna och orsakar en inkomstminskning, ska inkomstminskningen ersättas enligt de allmänna principerna. Förlust av arbete som en skolelev utför under studietiden orsakar emellertid vanligen inte någon grund för inledande av yrkesinriktad rehabilitering. I sådana situationer är det vanligen fråga om kortvariga tidsbundna anställningar, vilkas inkomstnivå är låg, och förlusten av ett sådant arbete leder vanligen inte ens i liten skala till yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärder.

Om den skadade studerat på heltid till sitt framtida yrke vid skadetidpunkten, bedöms behovet av yrkesinriktad rehabilitering i regel enligt de allmänna principer som redogjorts för ovan. I dessa fall övervägs ofta förlustens art och omfattning. I bedömningen fungerar årsarbetsinkomsten för en

studerande på heltid som en viktig grund, varvid man på ovan nämnt sätt använder den arbetsinkomst som personen efter avslutade studier sannolikt hade fått i ett arbete som motsvarar utbildningen och med tre års arbetserfarenhet.

När man bedömer rehabiliteringsbehovet för en person som vid skadetidpunkten studerar till sitt framtida yrke kan man i bedömningen ofta utgå från vilken inverkan skadan eller sjukdomen och de begränsningar som den orsakar har på den skadades yrkesmässiga framtid. Om den skadade oberoende av de begränsningar som den ersatta skadan eller sjukdomen orsakar kan övergå till att studera inom ett annat område, och han eller hon troligen skulle ha gjort detta i vilket fall som helst, finns det inget behov av långvariga rehabiliteringsåtgärder. Om studierna just har inletts när skadefallet inträffar, kan ersättningen för förlusten även bedömas vara så liten att det inte överhuvudtaget finns något behov av yrkesinriktad rehabilitering.

5. Utredning av rehabiliteringsbehovet

Lagrum

120 § Utredning av behovet av yrkesinriktad rehabilitering

Om den skadades arbetsoförmåga drar ut på tiden, ska försäkringsanstalten senast tre månader efter det att arbetsoförmågan inträdde och därefter med minst tre månaders mellanrum utreda behovet av att inleda

yrkesinriktad rehabilitering enligt 89 §. En anteckning om detta ska göras i ersättningshandlingarna.

Försäkringsanstalten ska se till att rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna utreds snabbt.

Motiveringar

120 § Utredning av behovet av yrkesinriktad rehabilitering. I paragrafen föreskrivs om inledande av utredning om yrkesinriktad rehabilitering och om snabb utredning. Målet är att rehabiliteringsbehov ska identifieras så tidigt som möjligt samt följas aktivt. I 89 § föreskrivs närmare om yrkesinriktad rehabilitering. Enligt 11 § i den gällande rehabiliteringslagen ska försäkringsanstalten på eget initiativ utan dröjsmål väcka ett rehabiliterings- ärende och se till att rehabiliteringsbehovet reds ut och att klienten hänvisas till rehabilitering, om en skada som berättigar till ersättning medför långvariga begränsningar av arbets- och funktionsförmågan samt förvärvsmöjligheterna. Rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna ska, om så behövs, redas ut genom försäkringsanstaltens försorg innan den skadade kan beviljas fortlöpande pension.

I 1 mom. föreskrivs att försäkringsanstalten ska bedöma behovet av att inleda rehabilitering senast tre månader efter att arbetsoförmågan inträdde och därefter med minst tre månaders mellanrum. Anteckningar om detta ska föras in i ersättningshandlingarna. Målet är att risk för arbetsoförmåga och rehabiliteringsbehov ska identifieras så tidigt som möjligt och lämpliga rehabiliteringsmetoder hittas för den skadade och att genomförandet av rehabiliteringsåtgärderna ska följas effektivt. Detta främjar snabbare återgång till arbetslivet för den skadade, till arbete som är lämpligt med tanke på skadan eller sjukdomen. Enligt 11 § i den gällande rehabiliteringslagen ska försäkringsanstalten inleda en rehabiliteringsutredning genast när en skada som berättigar till ersättning medför långvariga begränsningar av arbets- och funktionsförmågan samt förvärvsmöjligheterna. Ofta kan en rehabiliteringsutredning dock inledas redan under konvalescensen. Strävan med bestämmelsen är att behovet av att inleda rehabiliteringsutredning ska bedömas tidigare än nu och med regelbundna mellanrum.

I 2 mom. föreskrivs om allmän skyldighet för försäkringsanstalten att se till att rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna utreds snabbt. Detta förutsätter bland annat att försäkringsanstalten aktivt följer hur utredningen av rehabiliteringsärendet fortskrider hos Försäkringsbranschens Rehabilitering rf.

I 65 § föreskrivs om försäkringsanstaltens skyldighet att reda ut rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna innan fortlöpande olycksfallspension beviljas.

Anvisning

I OlyL utgår man ifrån att bestående olycksfallspension inte fastställs för utbetalning innan rehabiliteringsmöjligheterna har utretts. I 65 § i OlyL föreskrivs särskilt att olycksfallspension inte kan beviljas tills vidare förrän behovet av och möjligheterna till rehabilitering har utretts.

Behovet av yrkesinriktad rehabilitering ska identifieras i ett så tidigt skede som möjligt. Behovet av rehabilitering ska första gången bedömas senast inom tre månader från att den period med arbetsoförmåga som ersätts har börjat. Behovet av yrkesinriktad rehabilitering kan ofta konstateras i detta skede, och å andra sidan kan rehabiliteringsutredningen oftast inledas redan under konvalecensiden.

Behovet av yrkesinriktad rehabilitering ska bedömas med jämna mellanrum under hela den tid personen är arbetsoförmögen. Alltid då den ersatta skadan eller sjukdomen orsakar en oavbruten period av arbetsoförmåga på över tre månader, ska behovet av yrkesinriktad rehabilitering bedömas med minst tre månaders mellanrum.

Bedömningen av rehabiliteringsbehovet ska dokumenteras. I OlyL föreskrivs det särskilt att det i ersättningshandlingarna ska göras en anteckning om att behovet av yrkesinriktad rehabilitering har bedömts. I praktiken innebär kravet på dokumentation t.ex. att försäkringsanstaltens bedömning av den skadades rehabiliteringsbehov antecknas i ett PM över ersättningen eller i ett motsvarande (elektroniskt) dokument.

Utredningen av rehabiliteringsmöjligheterna sköts ofta av en tjänsteproducent på initiativ av försäkringsanstalten. Fastän ett sådant uppdrag skulle ges i ett rehabiliteringsärende, ansvarar försäkringsanstalten för utredningen och den sköts utan ogrundat dröjsmål.

Ansaret för en snabb utredning förutsätter bl.a. att försäkringsanstalten aktivt följer hur rehabiliteringsutredningen framskrider.

Oberoende av om en tjänsteproducent används i utredningen, är den försäkringsanstalt som betalar ersättningen alltid utredningsskyldig. Försäkringsanstalten inhämtar nödvändiga handlingar för att avgöra rehabiliteringsärendet med stöd av bestämmelserna om rätten att få information i OlyL. En snabb handläggning innebär bl.a. att alla nödvändiga utredningar om möjligt inhämtas på en och samma gång.

Då en utomstående tjänsteproducent används i rehabiliteringsutredningen inhämtar försäkringsanstalten nödvändiga handlingar för rehabiliteringsutredningen och överlämnar dem till tjänsteproducenten. Även den tjänsteproducent som gör rehabiliteringsutredningen kan med försäkringsanstaltens godkännande anlita en utomstående tjänsteproducent i utredningen. Handlingarna i rehabiliteringsärendet kan endast överlåtas till annan tjänsteproducent med den skadades samtycke.

6. Tillbudsstående metoder vid rehabilitering

Lagrum

89 § 3 mom.

Åtgärder som avses i 1 mom. ovan är:

- 1) undersökningar för att utreda rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna,
- 2) arbets- och utbildningsprövning,
- 3) arbetsträning i den skadades tidigare eller nya arbete eller på en arbetsklirik eller någon annan motsvarande inrättning,
- 4) utbildning för ett arbete eller ett yrke som lämpar sig för den skadade och grundutbildning som är nödvändig för den utbildningen,
- 5) stöd för närings- eller yrkesutövning eller räntefritt lån för att skaffa arbetsredskap och arbetsmaskiner och för att grunda eller omforma ett eget företag,
- 6) hjälpmedel och anordningar samt med dem jämfällbara konstruktioner som den skadade behöver för att klara av sina arbetsuppgifter trots den funktionsnedsättning som beror på skadan eller sjukdomen,
- 7) stöd eller räntefritt lån för att skaffa ett fortskaffningsmedel för resor mellan bostaden och arbetsplatsen, om behovet av fortskaffningsmedel följer av att funktionsnedsättningen begränsar möjligheterna att använda kollektiva trafikmedel,

Motiveringar

I 3 mom. föreskrivs om innehållet i yrkesinriktad rehabilitering. I det gällande lagen föreskrivs det om saken i 6 § och de åtgärder som föreslås i 1–8 motsvarar åtgärderna i den gällande lagen.

Anvisning

6.1. Undersökningar för att reda ut rehabiliteringsbehovet och -möjligheterna

Undersökningar för att reda ut rehabiliteringsbehovet och -möjligheterna, kan t.ex. vara på arbets- och näringsförvaltningens initiativ ordnad yrkesvägledning och olika slags åtgärder för att reda ut arbets- och prestationsförmågan hos en person med funktionsnedsättning, eller undersökningar som görs inom hälso- och sjukvården för att reda ut en persons arbetsförmåga.

Yrkesvägledningstjänster

Målet med yrkesvägledningstjänster är att hjälpa klienten vid yrkesvalet. I yrkesvägledningen kan bl.a. ingå ett samtal med en yrkesvalspsykolog i anslutning till vilket klienten kan föreläggas olika uppgifter eller får genomgå lämplighetstest, arbets- eller utbildnings- prövningar eller undersökningar av hälsotillståndet.

Arbets- och näringsbyråernas utbildnings- och yrkesinformationstjänst ger klienterna information om utbildningsmöjligheter, yrken och arbetslivet. Det elektroniska yrkesvals- programmet AVO, som arbets- och näringsbyråerna har till sitt förfogande, innehåller information om hundratals olika yrken och hur man utbildar sig till dem. AVO-programmet finns på webbplatsen www.mol.fi/avo.

Då det gäller klienter som rehabiliteras efter ett olycksfall måste man oftast köpa avgiftsbelagda yrkesväglednings- och karriärsplaneringstjänster. Via arbets- och näringsbyrån ordnas sällan heller arbetsprövningar för rehabiliteringsklienter, och arbets- och näringsbyrån kan överhuvudtaget inte ordna arbetsprövning hos samma arbetsgivare som klienten står i anställningsförhållande eller annat tjänsteförhållande till.

Den som överväger att bli företagare får information om olika finansieringsalternativ och stödformer genom att vända sig till närmaste NMT-central.

Närmare information om dessa tjänster finns på webbplatsen www.te-toimisto.fi.

Rehabiliteringstjänster

I genomförandet av rehabiliteringsprocessen deltar vid behov även producenter av rehabiliteringstjänster och verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården. Sådana tjänster är bl.a. tjänster för utvärderingen av arbets- och funktionsförmågan, utredningar av rehabiliteringsbehovet, resursutredningar och planer för en återgång till arbetet, och därtill kan i dessa även ingå t.ex. arbetsprövning.

Utöver egentlig hälso- och sjukvård producerar vissa verksamhetsenheter inom hälsovården, i praktiken enheter inom rehabiliteringsundersökning, även undersökningar för bedömningen av hälsotillståndet och arbetsförmågan. Undersökningarna vid dessa genomförs ur en klart medicinsk synvinkel. Vissa privata sjuk- och hälsovårdsenheter erbjuder också mer omfattande rehabiliteringsundersökningar och arbetsprövning även på normala arbetsplatser.

6.2. Arbets- och utbildningsprövning

Arbetsprövning på arbetsplatsen

Arbetsprövning på arbetsplatsen är en utredning av den skadades möjligheter att klara arbetsuppgifterna oberoende av de begränsningar som skadan medfört. Med hjälp av arbetsprövning kan man även mer omfattande reda ut om det planerade arbetet är lämpligt bland annat med tanke på den skadades egen motivation.

Arbetsprövning kan t.ex. ordnas hos den egna arbetsgivaren eller hos en främmande arbetsgivare. Att hitta en lämplig arbetsplats för arbetsprövning, om den inte genomförs hos den egna arbetsgivaren, förutsätter samarbete med en producent av rehabiliteringstjänster.

Längden på arbetsprövningen fastställs från fall till fall. Om målet med arbetsprövningen är att reda ut lämpligheten av det planerade arbetet med hänsyn till de hälsomässiga begränsningarna, räcker arbetsprövningen i allmänhet 1–3 månader.

Arbetsprövningens mål och tidtabell antecknas i den plan som upprättas för arbets- prövningen. Hur målen med arbetsprövningen uppnås bedöms i den utvärdering som görs efter arbetsprövningen.

Utbildningsprövning

Utbildningsprövning är ett försök där man reder ut vilket studiealternativ som är lämpligt för den skadade och vilka färdigheter den skadade har att klara av de planerade studierna.

Ordande av utbildningsprövning kan ingå t.ex. i rehabiliteringsanstaltens eller läro- inrättningens tjänster. I praktiken är utbildningsprövningarna rätt korta perioder som innehåller t.ex. studiebesök vid olika läroanstalter.

Avtal och försäkringsskyldighet

Arbetsgivaren som ställer en arbetsplats till förfogande för arbetsprövningen, den skadade och försäkringsanstalten ingår ett avtal sinsemellan. Det är inte fråga om ett arbetsavtal. Det uppstår inga lönekostnader eller övriga lönebikostnader för den arbetsgivare som ställer en arbetsplats till förfogande.

Den ersättningsskyldiga försäkringsanstalten ska ordna en lagstadgad arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring åt den skadade (91 § i OlyL). I försäkringen används som den försäkrades årsarbetsinkomst den årsarbetsinkomst som legat till grund för ersättningen för inkomstbortfall och som har betalats till följd av det olycksfall eller den yrkessjukdom som orsakat behovet av rehabiliteringsåtgärderna eller rehabiliteringsutredningen. Årsarbetsinkomsten justeras med lönekoeficienten enligt arbetspensionslagarna i samband med att försäkringen tas.

6.3. Arbetsträning

Arbetsträning kan användas antingen:

1. som en metod för att förbättra den skadades möjligheter att direkt placera sig i arbetet eller
2. som en metod med vilken man förbättrar den skadades möjligheter att sysselsätta sig efter att den utbildning som ersätts som yrkesinriktad rehabilitering har slutförts.

Arbetsträning som syftar till att den skadade direkt ska kunna placera sig i arbetslivet utgörs av handledd arbetspraktik inom ett yrkesområde som lämpar sig för den skadade. Med hjälp av arbetsträningen förbättras den skadades yrkesmässiga färdigheter i det planerade arbetet och målet är att den skadade ska kunna sysselsätta sig direkt efter arbetsträningen. Arbetsträningen kan också föregås av arbetsprövning. Mer information om arbetsträning finns i kapitel 6.2 i dessa anvisningar.

En förutsättning för arbetsträning efter ett rehabiliteringsprogram är att det finns särskilda skäl beror på den skadade och/eller rehabiliteringsprogrammet. Sådana särskilda skäl kan t.ex. vara den ersatta skadan eller sjukdomen och de begränsningar som den medför, att utbildningsprogrammet innehållit endast en kort utbildning samt den skadades ålder, att han eller hon saknar arbetserfarenhet och inte varit delaktig i arbetslivet.

Det faktum att den skadade exempelvis har svårt att sysselsätta sig på grund av ett allmänt svagt sysselsättningsläge i samhället utgör inte en grund för arbetsträning efter rehabiliteringsprogrammet.

Det finns heller inga särskilda grunder för arbetsträning efter rehabiliteringsprogrammet, om den skadades rehabiliteringsprogram har inkluderat en högskoleexamen eller annan utbildning som pågått en lång tid och som innehåller praktik.

Arbetsträningens längd fastställs från fall till fall. Arbetsträningen pågår emellertid i regel alltid högst 6 månader. Om syftet med arbetsträningen är att den skadade direkt ska kunna placera sig i arbetslivet och det i rehabiliteringsprogrammet finns ett behov av en längre arbetsträning, bör man såsom rehabiliteringsprogram i stället för arbetsträning överväga t.ex. läroavtalsutbildning.

En arbetsträningsperiod efter utbildning räcker i regel 2–3 månader och är alltid högst 6 månader lång. Avtal om arbetsträning görs i första hand med sådana arbetsgivare som har realistiska möjligheter att erbjuda ett arbetsavtal efter arbetsträningsperioden. Om arbetsträningsperioden inte leder till sysselsättning, kan arbetsträningen vid behov förlängas, men i sådana fall är det ofta skäl att byta arbetsplatsen för arbetsträningen. Den skadade får fortsättningsvis rehabiliteringspenning för en arbetsträningsperiod som genomförs efter ett utbildningsprogram.

Om arbetsträningen inte ordnas hos den arbetsgivare där den skadade är anställd, ingår den arbetsgivare som erbjuder en arbetsplats för arbetsträning, den skadade och försäkringsanstalten ett avtal sinsemellan. Det är inte fråga om ett arbetsavtal. Erbjudandet av en arbetsträningsplats medför inga lönekostnader eller övriga lönebikostnader för arbetsgivaren.

Den ersättningsskyldiga försäkringsanstalten ordnar lagstadgad olycksfallsförsäkring för den skadade (91 § i OlyL). I försäkringen används som den försäkrades årsarbetsinkomst den årsarbetsinkomst som legat till grund för den ersättning för inkomstbortfall som har betalats till följd av det olycksfall eller den yrkessjukdom som orsakat behovet av rehabiliteringsåtgärderna eller rehabiliteringsutredningen. Årsarbetsinkomsten indexjusteras enligt arbetspensionslagarna i samband med att försäkringen tas.

6.4. Utbildning för ett arbete eller yrke

Då en skadad har förlorat sitt yrke till följd av en skada eller sjukdom, är rehabiliterings- metoden ofta utbildning till ett nytt yrke, om det inte är möjligt för den skadade att direkt placera sig i ett arbete. Utbildning behandlas noggrannare under en egen rubrik i kapitel 7.

Dessutom kan även nödvändiga andra studier för genomförande av utbildningen komma i fråga. Som sådan förberedande utbildning kan ersättas antingen komplettering av bristfällig grundutbildning, olika förberedande utbildningar för grund- eller yrkesexamen eller preparandkurser. Dylik undervisning ordnas av bl.a. olika yrkesinstitut, vuxenutbildningscenter, medborgar- och arbetarinstitut samt ämnesorganisationer. Närmare information om dessa fås förutom av utbildningsproducenterna även t.ex. från arbets- och näringscentralerna (www.te-toimisto.fi) eller på webbplatsen www.opintopolku.fi.

Ofta stöds ersättningen av en kurs för datorkörkort som förberedande utbildning. Då det gäller skadade som inte har erfarenhet av att använda datateknik är det oftast befogat att styra dem till utbildning som förbättrar datorfärdigheterna så tidigt som möjligt, fastän den slutliga rehabiliteringsplanen ännu inte tagit form.

Språkkurser o.d. åtgärder för att förbättra språkkunskaperna ersätts inte som förberedande utbildning. Det utgås ifrån att alla arbetstagare eller företagare som försäkrats i händelse av

arbetsolycksfall eller yrkessjukdom i Finland har tillräckliga språkliga färdigheter för yrkesinriktad rehabilitering. I enskilda fall kan man överväga att ersätta utbildning i utlandet. Närmare information finns i kapitel 11.2 i dessa anvisningar.

Skadade som behöver yrkesinriktad utbildning, men som har brister i grundutbildningen eller vilkas grundexamen ligger långt tillbaka i tiden, bör så snabbt som möjligt styras till utbildning av förberedande slag som förbättrar förutsättningarna att studera, varigenom tiden i väntan på de egentliga inträdesproven kan utnyttjas. Samtidigt får man också information om den skadades studieförutsättningar.

Då den skadades rehabiliteringsplan har preciserats och innebär avläggande av en YH-examen, kan studier vid en öppen yrkeshögskola som genomförs före inträdesproven och innan den skadade godkänns som en examensstuderande ersättas som s.k. förberedande studier. Fastän studierna vid en öppen yrkeshögskola till sina mål och krav motsvarar en examensstuderandes motsvarande studier vid en yrkeshögskola, och de inräknas som en del av examen efter att den skadade har godkänts som en examensstuderande, är det inte möjligt att avlägga YH-examen vid en öppen yrkeshögskola, och då det gäller studier vid en öppen yrkeshögskola är det således inte fråga om utbildning för ett arbete eller yrke på det sätt som avses i 89 § 3 mom. 4 punkten i OlyL.

Förutom dagpenning kan ersättning även betalas för avgifter som tas ut för studiepoäng som avläggs under en skälig väntetid före inträdesproven för studier vid en öppen yrkeshögskola och för eventuella resekostnader som studierna orsakar. Eftersom det vid förberedande studier emellertid inte är fråga om sådan utbildning till arbete eller yrke som avses i 89 § 3 mom. 4 punkten i OlyL, kan ersättning för studiekostnader enligt 89 § 3 mom. 8 punkten i OlyL inte utbetalas. Närmare information om ersättning av studiekostnader och resekostnader finns i kapitel 8–10 i dessa anvisningar.

Även nödvändig stöd- och tilläggsundervisning som ges under utbildningen berättigar till ersättning.

6.5. Företagarstöd

Företagsstöd gäller de skadade som efter rehabiliteringen sysselsätter sig själva genom att starta ett eget företag eller fortsätter med sin företagarverksamhet i stället för att ta anställning hos någon annan. Företagsstöd beviljas i regel inte personer, som redan fått ersättning för en ny examen på andra stadiet eller en högskoleexamen. Motiveringen är att den skadade även annars kan sysselställa sig med hjälp av sin nya grundläggande yrkesexamen och att det därför ur rehabiliteringssynvinkel inte finns några grunder att stöda en etablering som företagare. I vissa situationer kan det emellertid vara befogat att avvika från huvudregeln, t.ex. om den skadade har en så allvarlig funktionsnedsättning att han eller hon inte ens efter rehabilitering är jämställd med andra arbetssökande som har en motsvarande utbildning.

Det allmänna villkoret för att få företagsstöd är att den skadade i och med sin företagsverksamhet sannolikt kan skaffa sin huvudsakliga försörjning eller åtminstone inkomster som väsentligen minskar försäkringsersättningen. Innan beslut om beviljande av stödet fattas inhämtas utredningar om företagsverksamhetens lönsamhet, t.ex. utlåtande från NMT-central, nyföretagscentral eller näringsombudsman. Ofta brukar blivande företagare också gå en företagarkurs som t.ex. NMT-centralen ordnar.

Företagsstödet huvudsyfte är att bevilja understöd eller lån för anskaffning av de arbetsredskap och arbetsmaskiner som närings- eller yrkesutövandet förutsätter samt för grundande av ett eget företag. Beroende på näringen kan stöd också beviljas för fasta byggnader som inte är redskap eller maskiner. Stöd kan likaså ges för utvecklande av det egna företaget eller t.ex. för ändring av produktionsinriktningen.

Stöd beviljas i allmänhet inte för alla kostnader i samband med etablerandet av ett företag, utan vanligen förutsätts att egen finansiering och finansiering från andra håll (t.ex. andra företagars stöd, banklån) står för åtminstone hälften av etableringskostnaderna. Det baskapital som aktiebolagslagen kräver räknas inte med i de utgifter som stödet hänför sig till, om det inte är nödvändigt att företagsverksamheten bedrivs som aktiebolag. Personalkostnaderna i etableringsskedet beaktas i stödbeloppet.

Stödets maximibelopp är beroende av företagsverksamhetens art och andra omständigheter. Utgångspunkten är att tillgången på stöd och annan finansiering ska ge en realistisk grund för bedrivandet av företagsverksamheten. Uppgiften är då att bedöma vad som i det enskilda fallet kan betraktas som nödvändigt och skäligt stöd. Vid bedömningen beaktas även vilka avskrivningar och avdrag företagaren kan räkna sig till godo i beskattningen (t.ex. mervärdesskatt).

I totalbeloppet av det stöd som beviljas som yrkesinriktad rehabilitering beaktas alltid även annan tillgänglig finansiering och andra stöd. Innan företagsstöd beviljas ska utredningar om annan tillgänglig finansiering och andra stöd inhämtas. Noggrannare information om stöd för etableringen av ett företag och finansiering för utvecklandet av företagsverksamheten fås t.ex. från NMT-centralerna (www.elykeskus.fi), nyföretagscentralerna (www.uusyrityskeskus.fi) eller på webbplatsen www.yritysuomi.fi.

Företagarstöd kan beviljas antingen som lån eller understöd eller som en kombination av dessa. Huvudsyftet med understödet är att täcka kostnaderna för anskaffning av arbetsredskap och maskiner – för andra ändamål beviljas i regel lån.

Överskudsättning är ett hinder för att få företagarstöd, om skuldsättningen visar att sökanden saknar tillräckliga förutsättningar att bedriva företagsverksamhet. Hinder för att stöd ska beviljas kan också vara att den skadade av någon annan orsak inte har möjligheter att ordna den självfinansieringsdel som stödet förutsätter eller att få betryggande säkerhet för ett lån.

Vid överskudsättning kan understöd i allmänhet komma i fråga som företagsstöd. Understödet anses inte innebära en sådan väsentlig förändring i gäldenärens betalningsförmåga som avses i 44 § 1 mom. 1 punkten i lagen om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner (1273/2002), som skulle påverka det betalningsprogram som enligt denna lag fastställts för gäldenären. Däremot kan betalningsprogrammet påverkas av gäldenärens senare inkomster av den understödda företagsverksamheten.

En förutsättning för att företagarstöd alls ska utbetalas är att företagsverksamhetens totalfinansiering är ordnad så att verksamheten faktiskt kan komma igång.

6.6. Hjälpmedel och anordningar i anslutning till arbetet

Hjälpmedel, anordningar och konstruktionsändringar kan utgöras t.ex. av biltillbehör eller ändringar som underlättar bilkörning eller underhåll av bilen samt luftkonditionerings- och dammutsugningsanläggningar t.ex. för personer med yrkesastma av arbete i bageri eller frisersalong. Vidare kan ersättning betalas för olika ändringar som skadan kräver med avseende på reglage (t.ex. från högerhänt till vänsterhänt) samt ramper för att göra det lättare för personen att röra sig. Om försäkringsanstalten vill kan den behålla äganderätten till anordningar som avses i detta lagrum, särskilt om anordningen är värdefull.

I det fall att anordningar och arrangemang ersätts som rehabilitering ska om dessa alltid avtalas på förhand med den skadades arbetsgivare. Ersättning ska betalas för hjälpmedel och anordningar samt för konstruktioner som gör det möjligt för den skadade att trots sin funktionsnedsättning i så stor utsträckning som möjligt arbeta tillsammans med andra arbetstagare på en arbetsplats och på så sätt att de inte medför olägenhet för de andra arbetstagarnas arbete.

Även det faktum huruvida arbetsplatsen är bestående ska beaktas när man överväger att betala ersättning. Hjälpmedel och konstruktioner kan å andra sidan i skälig utsträckning även ersättas då den skadade på nytt byter arbetsplats och i synnerhet om bytet beror på de begränsningar som skadan medför.

Enligt 8 § i arbetarskyddslagen (738/2002) är arbetsgivaren skyldig att genom nödvändiga åtgärder sörja för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet. I detta syfte ska arbetsgivaren beakta omständigheter som hänför sig till arbetet, arbetsförhållandena och arbetsmiljön i övrigt samt till arbetstagarens personliga förutsättningar. I 24 § i arbetarskyddslagen förutsätts vidare att konstruktionerna på de platser där arbetet utförs och de arbetsredskap som används ska väljas, dimensioneras och placeras på ett ergonomiskt ändamålsenligt sätt med beaktande av arbetets art och arbetstagarens förutsättningar. De ska i mån av möjlighet kunna ställas in och ha sådana användningsegenskaper att arbetet kan utföras utan att det orsakar skadlig eller farlig belastning för arbetstagarens hälsa.

Såsom hjälpmedel, anordningar eller konstruktioner som hänför sig till arbetet ersätts i regel inte anordningar eller arrangemang som arbetsgivaren enligt arbetarskyddslagen är skyldig att sörja för i fråga om alla sina arbetstagare. Enligt arbetarskyddslagen ska som arbets- tagarens individuella förutsättningar beaktas yrkesskicklighet, arbetserfarenhet, ålder, kön och andra motsvarande faktorer (10 § i arbetarskyddslagen). Hjälpmedel, anordningar eller konstruktioner på arbetsplatsen som behövs på grund av den ersatta skadan och begränsningarna i funktionsförmågan på grund av den kan ersättas enligt OlyL.

Då det gäller företagare utgår man ifrån att sedvanlig produktionsutrustning som hör till företagsverksamheten kan ersättas i form av företagsstöd och inte som utrustning eller konstruktioner enligt detta lagrum. Företagsstödet huvudsyfte är anskaffning av arbetsutrustning och -maskiner som är nödvändiga för yrkes- eller näringsutövandet.

6.7. Bil och tillägsutrustning till den

Understöd eller lån beviljas för personer med en svår funktionsnedsättning för anskaffning av bil eller annat fortskaffningsmedel i det fall att behovet av fortskaffningsmedel beror på att kollektiva trafikmedel inte kan användas för arbetsresor på grund av de begränsningar som skadan medför. Det kan vara fråga om ett rörelsehinder eller om någon annan funktions- nedsättning som föranleder begränsningar att använda allmänna trafikmedel på arbetsresor. Kostnader för anskaffning av bil ersätts inte med stöd av 94 § i OlyL, vilket innebär att endast förvärvsarbetande kan få stöd för att skaffa bil.

Understöd eller lån för anskaffning av bil förutsätter att behovet av fortskaffningsmedel har ett orsakssamband med den ersatta skadan eller sjukdomen. Detta innebär också att en person som är tvungen att använda egen bil på arbetsresor, t.ex. på grund av att kollektiva färdmedel saknas, inte kan få stöd från arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen för anskaffning av egen bil, eftersom behovet av fortskaffningsmedel inte har ett orsakssamband med den ersatta skadan.

Understöd eller lån beviljas för hela det skäligen anskaffningspriset, med undantag av det bilskattebelopp som återbärs när den skadade första gången skaffar bil efter att ha blivit skadad, förutsatt att han eller hon inte tidigare haft ett dylikt fortskaffningsmedel. Om behovet av fortskaffningsmedel beror på den skada som ersätts, beviljas understöd eller lån också när fortskaffningsmedlet byts ut. I så fall avdras beloppet som försäljningen av det tidigare fortskaffningsmedlet inbringat. Som ett skäligt nyanskaffningspris betraktas högst 25 000 euro.

För anskaffningskostnaderna för en ny bil beviljas hälften som understöd och hälften som lån. Om stöd inte tidigare har beviljats för anskaffning av bil, görs inget avdrag för den gamla bilens bytesvärde från ersättningen. För den andel som beviljas i form av lån kräver försäkringsanstalten att betryggande säkerhet ställs. Kostnaderna för ställande av säkerhet ersätts åt den skadade.

Stöd beviljas också för byte av en tidigare ersatt bil. Som bytesintervall för en vanlig personbil betraktas 5 år eller 100 000 körda kilometer. Vid byte av en bil som den skadade har fått stöd för dras den gamla bilens bytesvärde av från priset på den nya bilen. Mellanskillnaden som behövs vid bytet beviljas vanligen som lån.

En skadad som inte har körkort från tidigare, men måste använda bil i sitt arbete får ersättning för kostnaderna för att skaffa körkort eller, om personen redan haft körkort, för vad det kostar att vid behov avlägga nytt körprov och förnya körkortet.

Såsom rehabiliteringskostnader på grund av skadan ersätts dessutom extra utrustning, t.ex. handreglage, som behövs på grund av den ersatta skadan. Då det gäller dessa är det fråga om sådana i 94 § i OlyL avsedda hjälpmedel som behövs i dagliga aktiviteter, och för vilka ersättningsvillkoren redogörs närmare i anvisningarna för ersättningsfunktionen för rehabilitering som avser funktionsförmågan.

Om bilen används som förvärvsarbetsredskap i företagsverksamhet, kan även andra än personer med en grav funktionsnedsättning få företagarestöd för anskaffningskostnaderna (98§ 3 mom. 7 punkten i OlyL).

7. Nödvändig och tillräcklig utbildning

7.1. Examensstruktur

Examensstrukturen i Finland är följande:

- grundläggande utbildning (grundskola)
- examen på andra stadiet
 - yrkesinriktad grundexamen (180 kp)
 - studentexamen
- yrkesexamen
 - yrkesexamen (120, 150 eller 180 sp)
 - specialyrkesexamen (160, 180 eller 210 sp)
- högskoleexamen
- yrkeshögskoleexamen
 - yrkeshögskoleexamen (210–270 sp)
 - högre yrkeshögskoleexamen (60 eller 90 sp)
- universitetsexamen
 - lägre högskoleexamen (vanl. 180 sp)
 - högre högskoleexamen (vanl. 120 sp)
 - postgradual examen (licentiat- och doktorsexamen)

I grundläggande utbildning får studerande de baskunskaper och basfärdigheter som förutsätts för fortsatta studier. Efter grundläggande utbildning kan man fortsätta studera antingen inom yrkesinriktad utbildning eller gymnasium, och efter dessa så kallade andra stadiets studier kan man söka till examensstudier på högskolenivå. Om grundläggande utbildning stadgas i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) och i förordningen om grundläggande utbildning (852/1998), om gymnasieutbildning i gymnasielagen (629/1998) samt i gymnasieförordningen (810/1998) och om yrkesinriktad utbildning i lagen om yrkesutbildning (531/2017) och i statsrådets förordning om yrkesutbildning (673/2017).

För att börja studera på andra stadiet förutsätts i regel att man avlagt den grundläggande utbildningens lärokurs. Som studerande kan dock antas en person som utbildningsanordnaren anser ha tillräckliga förutsättningar att klara studierna. För studier inom yrkesutbildning kan dock inte antas en person som på grund av hälsa eller funktionsförmåga inte kan utföra praktiska uppgifter i anslutning till studier i läroanstalt, arbetsplats eller i annan lärmiljö, om patient-, kund-, trafik- och övriga säkerhetskrav inom studierna förutsätter detta, och hindret inte skäligen kan avlägsnas.

Yrkesinriktad utbildning består av yrkesinriktad grundexamen samt yrkes- och specialyrkesexamen. Omfattningen på examen har fastställts som kompetenspoäng, men inga nedre eller övre tidsgränser ställs för avläggande av examen. De som avlagt en yrkesinriktad grundexamen kan arbeta med

grundläggande uppgifter i branschen. Från en yrkesinriktad grundexamen kan man gå vidare till yrkesexamen och specialyrkesexamen, men dessa kan avläggas även direkt utan en yrkesinriktad grundexamen. Den som avlagt en yrkesexamen anses vara en kompetent yrkeskunnig arbetstagare, och specialyrkesexamen visar att personen har yrkeskunskap också för branschens mera krävande uppgifter.

Utöver utbildning som leder till en yrkesinriktad examen kan som annan yrkesutbildning anordnas utbildning som fördjupar eller kompletterar yrkeskunskap, och målet är inte då att avlägga en examen eller del av examen. Dessa utbildningar svarar huvudsakligen mot ett avgränsat kunskapsbehov och producerar specifik kunskap för ett arbete eller ett yrke. Kunskapsbehovet är ofta förknippat med externa parter krav exempelvis för ett specifikt certifikat. Kunskap som skaffas inom dessa utbildningar är oftast snäv till omfattningen och utbildningen således kortvarig. Som annan yrkesutbildning kan anordnas även sådan utbildning som förbereder för vissa yrkesuppgifter, såsom trafikflygare.

Den som avlagt gymnasium, yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen eller specialyrkesexamen, kan ansöka till studier för YH-examen. Till yrkeshögskolestudier kan antas även andra sökande, om sökandens kunskaper och färdigheter bedöms vara tillräckliga för att klara studierna. Om yrkeshögskoleutbildning stadgas i yrkeshögskolelagen (932/2014) och i statsrådets förordning om yrkeshögskolor (1129/2014).

I yrkeshögskola kan man utöver YH-examen avlägga högre YH-examen. Högre YH-examen är en arbetslivsorienterad högre högskoleexamen, som man kan söka till, då man efter att ha avlagt en tillämplig högskoleexamen skaffat minst tre års arbetserfarenhet i branschen. Målet för studier som leder till högre YH-examen är att den som avlagt examen har omfattande och djup kunskap samt teoretisk kunskap för att arbeta med utvecklingsuppgifter i arbetslivet i krävande expert- och ledningsuppgifter.

I vetenskaps- och konsthögskolor kan man avlägga både lägre och högre högskoleexamen, vars omfattning i likhet med YH-examen mäts i studiepoäng (sp). Kandidatexamens omfattning är vanligen 180 studiepoäng och syftet är att den avläggs inom tre år. Efter kandidatexamen tar det cirka två år att avlägga magisterexamen (120 studiepoäng). Efter magisterexamen kan man vid universitet avlägga postgraduala studier, det vill säga studera till licentiat eller doktor. Om universitetsexamina stadgas i universitetslagen (558/2009), i statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004) och i förordningen om högskolornas examenssystem (464/1998).

Härnäst berättas utförligare om yrkesutbildning och yrkeshögskoleutbildning. Ytterligare information om examensstrukturen och olika utbildningsalternativ hittas bland annat på webbadressen www.opintopolku.fi.

7.2. Yrkesutbildning

7.2.1. Yrkesinriktad examensutbildning och studieformer

Yrkesinriktade examina består av yrkesinriktade examensdelar. Examen eller eventuella kompetensområden inom examen innehåller minst en obligatorisk yrkesinriktad examensdel och minst en valbar yrkesinriktad examensdel. Dessutom innehåller en yrkesinriktad grundexamen 35 sp gemensamma examensdelar, såsom matematisk-naturvetenskaplig kunskap och arbetslivsfärdigheter.

Utbildningsanordnaren beslutar om examensutbildningens innehåll och genomförande i enlighet med examensgrunderna. Utbildningsanordnaren kan ordna utbildning även på arbetsplatsen i anslutning till praktiska arbetsuppgifter antingen som läroavtalsutbildning eller som utbildning som grundar sig på ett utbildningsavtal. Om en studerande inom utbildningen för en yrkesinriktad grundexamen inte har tidigare kunnskap som förvärvats i samband med praktiska arbetsuppgifter och som hänför sig till den examen som ska avläggas, ska det i den studerandes examensutbildning ingå utbildning som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter.

Yrkesinriktade examina avläggs genom att visa den yrkeskunskap och de färdigheter som fastställs i examensgrunderna genom att utföra praktiska arbetsuppgifter i verkliga arbetssituationer och arbetsprocesser (yrkesprov). Utbildningsanordnaren svarar för genomförande av yrkesprov. Det kunnande som krävs för att avlägga gemensamma examensdelar inom yrkesinriktade grundamina kan vid behov även visas på annat sätt, såsom med skriftliga eller muntliga prov. Kunnande som studerande förvärvat tidigare, som motsvarar yrkesskicklighet och målen för kunnandet i examensgrunderna, kan även erkännas, varvid en examensdel som motsvarar det erkända kunnandet anses ha avlagts. Erkännande av kunnande förutsätter inte nödvändigtvis deltagande i yrkesprov.

Utbildningsanordnaren har skyldighet att identifiera och erkänna kunnande som studerande förvärvat. Kunnande som förvärvats beaktas således i alla yrkesinriktade examina och kan minska tiden för examens avläggande. Uppgifter om erkännande av kunskap registreras i en personlig utvecklingsplan för kunnandet (nedan PUK) som uppgörs då studerande inleder en utbildning. Om förfarande för att erkänna kunnande och om innehållet i PUK stadgas närmare i statsrådets förordning om yrkesutbildning.

Vanligen kan man inte ta ställning till utbildningens längd i ett ersättningsbeslut innan PUK färdigställts då utbildningen ersätts som yrkesinriktad rehabilitering. Ett beslut om huruvida utbildningen ersätts kan dock tas innan PUK färdigställs. Om PUK dock inte är tillgänglig då ett beslut tas om huruvida utbildningen ersätts, tas i beslutet inte ställning till utbildningens längd då utbildningen ersätts som yrkesinriktad rehabilitering. I beslutet ska framgå att utbildning ersätts under en skälig tid för avläggande, och ställning tas till längden på utbildningen som ersätts då försäkringsanstalten tillställts PUK.

Utbildning för yrkesinriktad grundexamen är kostnadsfri för studerande. I utbildning för yrkesexamen och specialyrkesexamen samt annan yrkesutbildning kan utbildningsanordnaren debitera studerande en skälig studieavgift, för att delvis täcka kostnader för anordnande av utbildning. Dessutom kan en avgift debiteras för höjande av ett godkänt vitsord.

7.2.2. Läroavtalsutbildning och utbildning som grundar sig på utbildningsavtal

Utbildning på arbetsplatsen i anslutning till praktiska arbetsuppgifter genomförs antingen som läroavtalsutbildning eller som utbildning som grundar sig på ett utbildningsavtal. Denna utbildning på arbetsplatsen är målinriktad och handledd kunskapsutveckling. Dessutom kan studerandes kunskap som förvärvats på annat sätt, exempelvis genom arbete, erkännas. I sist nämnda utveckling av kunnande är det dock inte fråga om utbildning som utbildningsanordnaren ordnat. Det är att rekommendera, att lärande på arbetsplatsen i mån av möjlighet sker antingen hos den studerandes egen arbetsgivare eller via läroavtal.

Läroavtalsutbildning

Läroavtalsutbildning är utbildning som huvudsakligen ges på arbetsplatsen, och baseras på ett tidsbestämt skriftligt arbetsavtal (läroavtal) som ingås mellan studerande och arbetsgivare innan läroavtalsutbildningen inleds. I läroavtalet ska framgå avtalets giltighetstid, den arbetstid som tillämpas, provotidens längd samt grunder för den studerandes lönesättning. En studerande i läroavtalsutbildning ska ha en veckoarbetstid på minst 25 timmar i genomsnitt. Om läroavtalets innehåll stadgas närmare i statsrådets förordning om yrkesutbildning.

En förutsättning för läroavtal är att den studerande kan förvärva största delen av det kunskapsbehov som identifierats i PUK inom praktiskt arbete på arbetsplatsen. Inom läroavtalsutbildning ska PUK uppgöras för den studerande till behövliga delar redan innan utbildningen inleds, eftersom PUK ska bifogas till läroavtalet, och kunskapsbehovet samt en plan för att förvärva den kunskap som behövs ska vara klar då ett läroavtal tecknas. Utbildning på arbetsplatsen kan vid behov kompletteras med kunskap som förvärfvas i övriga lärmiljöer. För den studerande utses på arbetsplatsen en ansvarig arbetsplatshandledare som handleder den studerande.

Inom läroavtalsutbildning betalar arbetsgivaren minimilön i enlighet med branschens kollektivavtal under studietiden på arbetsplatsen. Utbildningsanordnaren betalar arbetsgivaren utbildningsersättning, om kostnader bedöms uppstå för arbetsgivaren på grund av läroavtalsutbildningen.

Enligt 2 momentet i 139 § i OlyL har en arbetsgivare som betalar lön till en skadad på basis av läroavtalsutbildning som ersätts som yrkesinriktad utbildning, rätt att från den ersättningsansvariga olycksfallsförsäkringsanstalten för motsvarande tid få ett belopp som motsvarar lönen upp till lönebeloppet. I praktiken avdrar försäkringsanstalten som betalar försäkringsersättning för olycksfall från rehabiliteringspenningen som betalas den skadade ett belopp som motsvarar läroavtalslön och betalar arbetsgivaren beloppet. För den skadade medför detta ingen förlust, eftersom hen får motsvarande belopp som lön av läroavtalsarbetsgivaren. Om läroavtalslönen är större än ersättningen för inkomstbortfall, ska arbetsgivaren betala differensen.

Arbetsgivaren ansvarar utöver lönen även för förskottsinnehållning och lönebikostnader, såsom socialförsäkringsavgifter, och i utbyte får arbetsgivaren den läroavtalsanställdas arbetsinsats. Om man avtalat att arbetsgivaren inte betalar lön till den del studierna sker annat än i arbete, får den skadade full rehabiliteringspenning för dessa perioder från olycksfallsförsäkringsanstalten.

Utbildning som grundar sig på utbildningsavtal

I utbildning som grundar sig på ett utbildningsavtal baseras utbildning som ordnas på arbetsplatsen alltid på ett skriftligt tidsbestämt avtal mellan utbildningsanordnare och utbildningsavtalsarbetsplats om att den studerande förvärvar kunskap på arbetsplatsen (utbildningsavtal). För kunskap som förvärfvas i utbildning som grundar sig på utbildningsavtal har inte ställts upp minimi- eller maximimängd, och ett utbildningsavtal kan uppgöras för en mindre helhet än en examensdel. I utbildningsavtalet ska avtalas om parternas uppgifter, om start- och slutdatum för utbildning som grundar sig på utbildningsavtalet och övrigt som gäller anordnande av utbildning som grundar sig på utbildningsavtalet. Om utbildningsavtalets innehåll stadgas närmare i statsrådets förordning om yrkesutbildning.

Även i utbildning som grundar sig på utbildningsavtal utses en ansvarig arbetsplatshandledare för den studerande. I utbildning som grundar sig på utbildningsavtal har studerande inget arbetsförhållande till utbildningsavtalsarbetsplatsen och ingen lön betalas för utbildningstiden. Utbildningsanordnaren betalar huvudsakligen ingen utbildningsersättning till utbildningsavtalsarbetsplatser. Undantag kan göras endast när det gäller studerande som har rätt till krävande särskilt stöd.

Det är möjligt att den studerande genomför både läroavtalsutbildning samt utbildning som grundar sig på utbildningsavtal. Då kan läroavtalsutbildning kompletteras med kompetens som förvärfvas utgående från utbildningsavtalet.

7.2.3.Särskilt stöd och avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet

Den studerande har rätt till särskilt stöd om hen till exempel på grund av inlärningssvårigheter eller hälsotillstånd behöver långvarigt särskilt stöd för att förvärva behövlig yrkesskicklighet och kunskap. Särskilt stöd betyder pedagogiskt stöd samt särskilda pedagogiska arrangemang och studiearrangemang men möjliggör även anpassning av bedömningen av kunnandet inom yrkesinriktade grundexamina. Då uppgörs personliga, anpassade bedömningskriterier för den studerande. Särskilt stöd kan erbjudas även som krävande särskilt stöd, om den studerandes stora inlärningssvårigheter eller svåra funktionsnedsättning eller sjukdom så kräver.

I fråga om en yrkesinriktad grundexamen kan man även avvika från krav på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i enlighet med examensgrunderna på grund av studerandes funktionsnedsättning eller hälsorelaterade orsaker. Då visar studerande inte denna typ av kunnande överhuvudtaget.

Att anpassa bedömningen av kunnandet samt kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnande kan komma i fråga enbart inom en yrkesinriktad grundexamen och anpassningen ska göras bara i den mån det är oundvikligt. Syftet med anpassning är att den studerande kan uppnå det kunnande som behövs och avlägga en examen. Anpassning kan dock inte komma i fråga för alla examensdelar, utan Utbildningsstyrelsen fastställer i examensgrunderna till vilken del anpassning inte är möjlig.

7.3. Yrkeshögskolestudier

Ett allmänt inträdeskrav för yrkeshögskolestudier är gymnasiets lärokurs eller studentexamen, en yrkesinriktad grundexamen eller tidigare studier som motsvarar dessa eller utbildning utomlands, som ger behörighet för högskolestudier. Om yrkeshögskoleutbildning stadgas i yrkeshögskolelagen (351/2003) och i statsrådets förordning om yrkeshögskolor (1129/2014).

Från allmänna inträdeskrav kan undantag beviljas personer som i övrigt har tillräckliga kunskaper och färdigheter för studier. Exempelvis studier i öppna yrkeshögskolan i en omfattning som yrkeshögskolan fastställer kan ge behörighet att söka till examensstudier. Om den sökande godkänns för examensstudier, räknas dessa tidigare avlagda prestationer i öppna yrkeshögskolan till godo som studier inom YH-examen.

Examina som avläggs i yrkeshögskolor och benämningarna på examina har fastställts i förordningen om yrkeshögskolor. Läroplanen styrks alltid separat av varje yrkeshögskola, så examina med samma namn kan avvika till innehållet.

Yrkeshögskolestudier omfattar 180, 210, 240 eller 270 sp, det vill säga utbildningens längd i studier på heltid är 3 - 4,5 år. Tidigare studier och arbetserfarenhet kan räknas till godo delvis, men olika yrkeshögskolor har varierande praxis för att tillgodoräkna studier. I en del branscher räknas arbetserfarenhet till godo som sådan, men i en del branscher ska arbetspraktik utföras i vilket fall som helst åtminstone delvis.

Studierformerna varierar mellan såväl yrkeshögskolor som branscher. Allt oftare avlägger vuxenstuderande YH-studier som så kallade flerformsstudier, där en del av studierna avläggs som närundervisning, som kan hållas dagtid, kvällar eller veckoslut, medan en del studier sker via webben oberoende av tid och/eller plats, självständiga distansstudier och/eller arbetspraktik. I flerformsgenomförande avläggs YH-studier vanligen vid sidan av arbete, men en arbetsplats är inte en förutsättning för flerformsstudier.

I yrkeshögskolor kan dessutom avläggas högre YH-examen, som är en högre högskoleexamen i utbildningssystemet. Omfattningen på högre YH-examen är antingen 60 eller 90 sp. En förutsättning är minst 3 års arbetserfarenhet inom branschen efter att en tillämplig högskoleexamen avlagts.

Utöver utbildning som leder till YH-examen anordnar yrkeshögskolor utbildning för lärare inom yrkesutbildning. Omfattningen på studier för lärare inom yrkesutbildning är 60 sp.

Yrkeshögskolor kan anordna även delar i YH-examen som öppna yrkeshögskolestudier eller annars som separata studier samt specialiserade yrkesinriktade studier och övrig vuxenutbildning. Här är det inte fråga om utbildning som leder till examen, som kunde ersättas som utbildning för ett nytt arbete eller ett nytt yrke enligt OlyL 89 § 3 mom. 4 punkten.

8. Ersättning av studiekostnader

Lagrum

89 § 3 mom. 8 punkten:

Åtgärder som avses i 1 mom. är

8) kostnader för studier och studiematerial inom en utbildning enligt 4 punkten.

89 § 5 mom.

Närmare bestämmelser om ersättning för kostnaderna för studier och studiematerial utfärdas genom förordning av statsrådet.

Motiveringar

I 3 mom. föreskrivs om innehållet i yrkesinriktad rehabilitering. I den gällande lagen föreskrivs det om saken i 6 § och de åtgärder som föreslås i 1–8 motsvarar åtgärderna i den gällande lagen.

I den gällande rehabiliteringslagen definieras inte närmare vilka och hur stora kostnader för studier och studiehjälpmedel samt resekostnader som ersätts. Ersättningsnämnden för olycksfallsärenden har meddelat anvisningar om saken och dessutom har Försäkringsbranschens Rehabilitering rf årligen gett ut studieanvisningar, i vilka har ingått bland annat de eurobelopp som ska ersättas. I fråga om dessa kostnader föreslås att det kan utfärdas närmare bestämmelser om ersättning för dem genom förordning av statsrådet. I 98 § ingår bemyndigande att utfärda närmare bestämmelser om resekostnader genom förordning.

Anvisning

8.1. Ersättning av studiekostnader

För en skadad som är studerande kan det uppstå kostnader såväl för ordnande av och deltagande i undervisning som för anskaffningen av studiematerial. Det kan också uppstå ersättningsbara extra kostnader för studier som sker utanför den egna hemorten. Närmare bestämmelser om ersättning av kostnader för studier och studiematerial ges genom statsrådets förordning om ersättning för kostnaderna för yrkesinriktad rehabilitering enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (nedan studiekostnadsförordningen).

I det följande redogörs närmare för ersättningen av direkta kostnader och extra levnadskostnader på grund av studier. Ersättning för rese- och inkvarteringskostnader på grund av studier behandlas skilt i kapitel 9.

8.2. Ersättning av direkta kostnader på grund av studier

I Finland orsakar varken undervisning på andra stadiet eller i högskola i regel inte några kostnader för den studerande. Om den som anordnar utbildningen har rätt att ta ut avgifter av de studerande, får en skadad som är studerande ersättning för de kostnader som avgifterna medför.

Termins-, kurs- och examensavgifter eller andra obligatoriska avgifter ersätts enligt de faktiska kostnaderna till den studerande. Andra motsvarande obligatoriska avgifter kan komma i fråga t.ex. om läroinrättningen tar ut en avgift för inträdesprovet. I annan yrkesutbildning än utbildning för en yrkesinriktad grundexamen kan det också tas ut studieavgifter av de studerande. Hur många inträdesförhör som ersätts bör avgöras från fall till fall.

En studerande kan orsakas studiekostnader för t.ex. anskaffning av läroböcker, nödvändigt studiematerial och annan utrustning i anslutning till studierna, samt för normala utfärder och studieresor som ingår i studieprogrammet. För täckande av kostnader för studier och studiematerial betalas till den skadade:

- 250 euro/år, om utbildningen pågår 6–12 månader
- 500 euro/år, om utbildningen pågår längre än 12 månader.

De årliga ersättningarna är s.k. normersättningar. Utbetalning av ersättningar förutsätter således inte en redogörelse för de kostnader som uppstått.

Den normenliga ersättningen för studier som räcker över ett år betalas i två delar: hälften vid läsårets början och hälften i början av den andra terminen. Om studierna sträcker sig över en längre tid än normalt (t.ex. flerformsstudier och kvällsstudier), betalas normersättningen bara för den tid som examen normalt tar att avlägga.

Om studierna av godtagbart skäl drar ut på tiden, är de direkta utgifterna under fördröjningstiden mindre än normalt, eftersom den skadade t.ex. redan har skaffat läroböckerna. Under den tid som studierna blir fördröjda betalas därför inte normenlig ersättning, utan endast hälften av ersättningsbeloppet.

Om studierna nödvändigtvis kräver speciella anordningar, redskap eller program, ersätts dessa enligt de faktiska kostnaderna upp till högst 500 euro. Det kan vara fråga om t.ex. bildbehandlings- eller videoediteringsprogram eller programmeringsvertyg, i fråga om vilka den studerande ska lämna in ett intyg utfärdat av läroinrättningen om att de är nödvändiga för den studerandes eget bruk.

Ersättningen av direkta studiekostnader gäller inte ersättning av stödundervisning. Om behov av stödundervisning uppstår på grund av problem med studierna, kan de faktiska kostnaderna för stödundervisningen ersättas upp till ett skäligt belopp.

8.3. Extra levnadskostnader på grund av studier

Om studierna ordnas utanför den skadades hemort, kan den skadade bli tvungen att skaffa en bostad på studieorten och då ersätts de extra levnadskostnader som orsakas av detta. Extra levnadskostnader uppkommer i allmänhet exempelvis för anskaffning av en studiebostad.

Extra kostnader uppstår t.ex. när den skadades maka eller make och/eller barn bor kvar i bostaden på hemorten medan den skadade ensam flyttar till en hyresbostad på studieorten. Enbart det att den hemort som antecknats i befolkningsdatasystemet är en annan än studieorten är emellertid inte i sig en tillräcklig indikator på att den skadade orsakas extra levnadskostnader (jämför lagen om hemkommun 201/1994 och lagen om befolknings- datasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster 661/2009).

En studerande som orsakas extra levnadskostnader på grund av att han eller hon bor både på hemorten och på studieorten får ersättning för tilläggskostnaderna under den egentliga studietiden till ett belopp som är lika stort som det skattefria partiella dagtraktamentet som Skatteförvaltningen årligen fastställer. Om studierna inbegriper ett undervisningsarrangemang med avgiftsfri bostad betalas ingen ersättning.

Om läsåret börjar eller slutar mitt under en kalendermånad, ersätts merkostnaderna bara för studiedagarna inklusive veckoslut. Under sommarlov i studieprogrammet ersätts inte extra kostnader som hänför sig till annan ort. Ersättning betalas däremot under korta lov (jullov, vinterlovvecka).

För tillfällig vistelse på studieorten kan utöver partiellt dagtraktamente även behövliga och skäliga extra inkvarteringskostnader ersättas. För ersättningen av nödvändiga inkvarteringskostnader redogörs närmare i kapitel 9.3 i dessa anvisningar.

9. Rese- och inkvarteringskostnader

Lagrum

98 § Ersättning för rese- och inkvarteringskostnader vid rehabilitering

Den skadade får ersättning för nödvändiga resekostnader som orsakas av rehabilitering enligt 89 §, anskaffning av hjälpmedel enligt 94 § och av att en anhörig enligt 97 § deltar i anpassningsträning. Med nödvändiga kostnader avses kostnader som orsakas av en resa tur och retur med kollektiva trafikmedel. Vid resa med privatbil får den skadade i ersättning för resekostnader hälften av den skattefria kilometerersättning som Skatteförvaltningen årligen fastställer.

Den skadade får ersättning för kostnaderna för användning av ett annat fordon än det som avses i 1 mom. om skadan, sjukdomen eller trafikförhållandena kräver att han eller hon använder det fordonet.

Den skadade får ersättning för nödvändiga inkvarteringskostnader, om han eller hon på grund av rehabilitering eller till följd av trafikförhållandena är tvungen att övernatta på en resa som ersätts med stöd av denna lag.

Rese- och inkvarteringskostnaderna för en följeslagare ersätts enligt 1–3 mom. som resekostnader för den skadade, om en följeslagare har varit nödvändig under resan.

Närmare bestämmelser om ersättning för resekostnader på grund av studier utfärdas genom förordning av statsrådet.

Motiveringar

98 §. Ersättning för rese- och inkvarteringskostnader vid rehabilitering. I paragrafen föreskrivs om ersättning för rese- och inkvarteringskostnader vid rehabilitering. I den gällande lagen nämns resekostnader i den förteckning som gäller kostnader som ersätts och som i den föreslagna lagen motsvaras av förteckningen i 89 § vad gäller yrkesinriktad rehabilitering. I fråga om sjukvård, i vilken ingår även medicinsk rehabilitering, föreslås i 50 § bestämmelser om resekostnader som är noggrannare än i den gällande lagen. En motsvarande bestämmelse är nödvändig även i fråga om annan än medicinsk rehabilitering, det vill säga yrkesinriktad rehabilitering enligt 89§, hjälpmedel enligt 94 § och anpassningsträning för anhöriga enligt 97 §, som kan orsaka resekostnader. Principerna för ersättning för rese- och inkvarteringskostnader vid rehabilitering i denna paragraf motsvarar principerna för ersättning för rese- och inkvarteringskostnader vid sjukvård i 50 §, som förklaras ovan i motiveringen till den paragrafen.

Anvisning

9.1. Ersättning av rese- och inkvarteringskostnader

En skadad som deltar i yrkesinriktad rehabilitering får ersättning för nödvändiga rese- och inkvarteringskostnader som ansluter sig till rehabiliteringen. Noggrannare bestämmelser om ersättningar finns i studiekostnadsförordningen.

Då det gäller rese- och inkvarteringskostnader bör det observeras, att ersättning för dem ska sökas inom ett år efter det att kostnaderna uppkom (128 § 1 mom. i OlyL). Försäkringsanstalten är skyldig att underrätta den skadade om t.ex. hur man söker ersättning i ett beslut som gäller ersättning av rehabilitering och den ovan nämnda fristen på ett år (119§ 2 mom. i OlyL).

Om en ansökan om ersättning av vägande skäl inte har kunnat göras inom den föreskrivna tiden, ska ansökan göras senast ett år efter det att hindret inte längre förelåg (128 § 2 mom. i OlyL). Ett vägande skäl är t.ex. sjukdom eller en levnadssituation där funktionsoförmåga har hindrat den skadade att ansöka om ersättning inom given frist.

För ansökan om ersättning räcker det att betalningsverifikatet eller en räkning, av vilket/vilken det framgår vilken kostnad det är fråga om, till vilket skadefall kostnaden hänförs och den sökandes kontaktuppgifter inlämnas till försäkringsanstalten. Försäkringsanstalten har rätt och även skyldighet att be om tilläggsutredning då de inlämnade utredningarna inte är tillräckliga.

I det följande redogörs närmare för ersättningen av rese- och inkvarteringskostnader på grund av studier. För ersättningen av resekostnader och andra kostnader för perioder utomlands som ansluter sig till studier i Finland redogörs i kapitel 11.3 i dessa anvisningar.

9.2. Ersättning av resekostnader

9.2.1. Ersättning av resekostnader i anslutning till rehabilitering

Ersättning för resekostnader i anslutning till rehabilitering betalas i följande fall:

- 1) dagliga resekostnader på grund av yrkesinriktad rehabilitering och
- 2) resekostnader för yrkesinriktad rehabilitering utanför den egna hemorten.

Studerande beviljas inte understöd eller lån för anskaffning av egen bil, även om det skulle vara nödvändigt att skaffa egen bil på grund av de begränsningar som skadan medför. Orsaken är bestämmelsen i 89 § 3 mom. 7 punkten, enligt vilken stöd för att skaffa en bil endast beviljas en skadad med en grav funktionsnedsättning som behöver bil för resor till och från arbetet. För detta redogörs närmare i kapitel 6.7 i dessa anvisningar.

9.2.2. Ersättning av dagliga resekostnader

Om den skadade inte bor i omedelbar närhet av läroanstalten, platsen för arbetsträning e.d., ersätts de dagliga resekostnaderna vid användning av kollektiva färdmedel enligt taxorna för de kollektiva färdmedlen. Vid användning av egen bil ersätts det belopp som motsvarar hälften av den årliga kilometerersättningen som Skatteförvaltningen fastställer.

Då den skadade använder egen bil för rehabiliteringsresorna täcker ersättningen som grundar sig på den halverade kilometerersättningen alla de resekostnader som ersätts med stöd av OlyL. Parkeringskostnader ersätts t.ex. inte skilt, utan ersättningen för dessa ingår i den halverade kilometerersättningen.

Taxikostnader kan ersättas om skadan, sjukdomen eller trafikförhållandena förutsätter att taxi används. Användning av taxi kan vara nödvändigt t.ex. på grund av skadans tillstånd omedelbart efter olycksfallet eller även annars då den skadade på medicinska grunder inte kan använda kollektiva färdmedel eller egen bil. Taxikostnader kan också ersättas om användningen av taxi är nödvändigt på grund av dålig tillgång på kollektiva färdmedel och den skadade inte har egen bil.

Utöver taxikostnaderna för den egentliga resan kan även en skälig väntetid för taxin ersättas såsom nödvändiga resekostnader. Med väntetid avses den tid under vilken taxin t.ex. måste vänta på den skadade vid avhämtningsadressen.

Då den skadade åker taxi till rehabilitering i sådana situationer, där användningen av taxi inte är nödvändig, ersätts taxikostnader inte. Resekostnader ersätts då högst till det belopp som motsvarar ersättningen enligt de kollektiva färdmedlens taxa eller den halverade kilometerersättningen.

Som skälig övre gräns per månad för de dagliga resekostnaderna är alltid 800 euro/månad oberoende av färd sättet. Högre resekostnader än så ersätts inte ur arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen.

9.2.3. Resekostnader på grund av studier utanför hemorten

Om den skadade på grund av studier som ersätts som yrkesinriktad rehabilitering bor både på hemorten och på studieorten, ersätts utöver de dagliga resekostnaderna som behandlas i kapitel 9.2.2 även kostnader på grund av:

- 1) kostnader som under läsåret orsakas av en resa från hemorten till studieorten när studierna inleds och en resa från studieorten till hemorten när studierna avslutas
- 2) en resa tur och retur mellan hemorten och studieorten en gång i månaden
- 3) en resa tur och retur mellan hemorten och studieorten en gång i veckan om den skadade har vårdnaden om ett barn under 18 år.

Resekostnader på grund av studier utanför hemorten ersätts högst upp till 800 e/mån. oberoende av färd sättet.

9.3. Ersättning av inkvarteringskostnader

För tillfällig vistelse på studieorten kan förutom partiell dagpenning även ersättas nödvändiga och skäliga extra inkvarteringskostnader.

Extra inkvarteringskostnader ersätts enligt de faktiska kostnaderna, om det är fråga om en kortvarig studieperiod på högst en månad som sker utanför den egna hemorten e.d.

10. Rehabiliteringspenning och ersättningar efter rehabiliteringen

10.1. Ersättning för inkomstbortfall ur arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen i huvuddrag

Från olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen betalas under period av arbetsoförmåga dagpenning i ett års tid räknat från det att olycksfallet inträffade eller yrkessjukdomen framträdde. För arbetsoförmåga efter detta ersätts inkomstbortfall i form av olycksfalls- pension. Dagpenningens nivå motsvarar den skadades lönenivå och dagpenningen utgör 1/360-del av årsarbetsförtjänsten, dvs. av hans eller hennes stabiliserade inkomstnivå. För personer under 65 år är olycksfallspensionen 85 procent av årsarbetsinkomsten och för personer som fyllt 65 år 70 procent av årsarbetsinkomsten.

Under yrkesinriktad rehabilitering som avses i 89 § i OlyL ersätts den skadades inkomstbortfall i form av rehabiliteringspenning, om vilket föreskrivs i 69 § i OlyL. Rehabiliteringspenningen är i regel lika stor som full dagpenning eller olycksfallspension oberoende av om arbetsförmågan är nedsatt eller inte, även om delersättning kan komma i fråga i sådana situationer där rehabiliteringen inte hindrar den skadade att utföra förvärvsarbete. Rehabiliteringspenning betalas också för tiden för den yrkesinriktade rehabiliteringsutredningen och den tid den skadade väntar på att rehabiliteringen ska börja.

Efter utbildning som ersatts som yrkesinriktad rehabilitering har den skadade enligt 92 § i OlyL för stödjande av sysselsättningen rätt att få rehabiliteringspenning för högst de sex därpå följande månaderna, om arbetsinkomsterna på årsbasis är lägre än årsarbets- inkomsten. Beloppet av rehabiliteringspenningen som betalats för att stödja sysselsättningen är en så stor relativ andel av ersättningen för inkomstbortfall till fullt belopp som motsvarar den skadades minskning i arbetsinkomsterna.

Efter yrkesinriktad rehabilitering och eventuellt stödjande av sysselsättningen i sex månader betalas delpension, om den skadades inkomster i det nya arbetet eller yrket är minst 10 procent lägre än inkomstnivån före arbetsolycksfallet eller yrkessjukdomen. Övrig inkomstminskning anses då huvudsakligen bero på sysselsättningsläget e.d., och den ersätts inte, utom i fall där skadan särskilt begränsar personens möjligheter att få sysselsättning på arbetsmarknaden. Noggrannare anvisningar om fastställandet av delpension efter yrkesinriktad rehabilitering ges i EFO:s cirkulär 5/2014.

Om rehabiliteringen avbryts och full ersättning för inkomstbortfall därför inte längre betalas, är den skadade emellertid berättigad till delpension vid eventuell inkomstminskning även efter den yrkesinriktade rehabiliteringen. På bedömningen av inkomstminskningens storlek inverkar därvid också i vilket skede studierna avbrutits. Inkomstminskningen ersätts med beaktande av den inkomstnivå som personen hade kunnat uppnå med sin återstående arbetsförmåga och den utbildning han redan har.

I det följande berättas närmare om rehabiliteringspenningen och om hur rehabilitering som avbryts eller drar ut på tiden inverkar på ersättningen för inkomstbortfall till den skadade.

10.2. Rehabiliteringspenning

Lagrum

69 § Rehabiliteringspenning

Den skadade har rätt att få rehabiliteringspenning för den tid som en yrkesinriktad rehabilitering enligt 89 och 90 § pågår. Den skadade har inte rätt att få dagpenning eller olycksfallspension under samma tid.

Rehabiliteringspenningen är under ett år räknat från och med skadedagen lika stor som dagpenningen till fullt belopp oberoende av om arbetsförmågan är nedsatt eller inte. Därefter är den lika stor som olycksfallspension till fullt belopp oberoende av om arbetsförmågan är nedsatt eller inte. Om rehabiliteringen dock inte hindrar att den skadade utför lämpligt förvärvsarbete, bestäms rehabiliteringspenningen enligt 56 och 57 eller 63 och 64 §.

Rehabiliteringspenningen betalas till det belopp som anges i 2 mom. också under ledigheter som ingår i undervisningsprogrammet för utbildning enligt 89 § 3 mom. 4 punkten.

Motiveringar

69 § Rehabiliteringspenning. I paragrafen föreskrivs om betalning av rehabiliteringspenning. Med stöd av 1 mom. betalas den skadade rehabiliteringspenning i stället för dagpenning och olycksfallspension för den tid som han eller hon genomgår yrkesinriktad rehabilitering. Rätten till rehabiliteringspenning fastställs i enlighet med bestämmelserna om dagpenning och olycksfallspension. Det enda nya i bestämmelsen är benämningen rehabiliteringspenning. För närvarande betalas dagpenning eller olycksfallspension för rehabiliteringstiden i enlighet med 8 § i rehabiliteringslagen. Genom att införa rehabiliteringspenning vill man betona att rehabilitering kommer i första hand.

Enligt 2 mom. ska rehabiliteringspenningen på samma sätt som i nuläget i princip vara lika stor som dagpenningen eller olycksfallspensionen oberoende av om arbetsförmågan är nedsatt eller inte. Om rehabiliteringen inte hindrar att den skadade utför förvärvsarbete, ska rehabiliteringspenningen bestämmas på grundval av inkomstbortfallet i enlighet med 56 och 57 eller 63 och 64 §.

Bestämmelsen i 3 mom. motsvarar det nuvarande 8 § 3 mom. i rehabiliteringslagen. Enligt bestämmelsen betalas rehabiliteringspenningen ut till beloppet enligt 2 mom., det vill säga den är lika stor som under den egentliga utbildningen, också under lov från ett utbildningsprogram som ingår i yrkesutbildning som beviljats som rehabilitering. Arbetsinkomster som rehabiliteringsklienten erhåller endast under lov inverkar således inte på rehabiliteringspenningens belopp.

Anvisning

Utgångspunkten är i regel att den skadade får full rehabiliteringspenning för tiden med yrkesinriktad rehabilitering oberoende av invaliditetsgraden. Enligt 69 § i OlyL får den skadade rehabiliteringspenning då han eller hon deltar i en rehabiliteringsundersökning, i arbets- eller utbildningsprövning, arbetsträning eller utbildning för ett nytt arbete eller yrke.

Rehabiliteringspenning betalas också för den tid som behövs för att utreda behovet av och möjligheterna till yrkesinriktad rehabilitering och den tid som den skadade väntar på att rehabiliteringen ska börja, vilken enligt 89 § 4 mom. i OlyL jämföras med yrkesinriktad rehabilitering. En förutsättning för full rehabiliteringspenning är emellertid att utrednings- och väntetiden är skäliga.

Vid bedömningen av vad som är en skälig utrednings- och väntetid beaktas de begränsningar som skadan eller sjukdomen medfört samt den planerade rehabiliteringens längd och form. Vad som kan betraktas som skälig längd bedöms från fall till fall. Särskilt viktigt är att alla parter aktivt bidrar till att

utredningen framskrider även med beaktande av att försäkrings- anstalten är skyldig att bedöma behovet av yrkesinriktad rehabilitering alltid med tre månaders intervall.

Den skäliga tiden är i allmänhet kortare när syftet är att placera klienten i arbete genom stödåtgärder av typen arbetsförsök eller arbetsträning än när skadan förutsätter yrkesinriktad omskolning. För att tiden för rehabiliteringsutredningen och väntetiden ska ersättas till fullo förutsätts alltid att den skadade främjar genomförandet av yrkesinriktad rehabilitering på det sätt som föreskrivs i 131 § i OlyL.

Huvudregeln är att en skälig väntetid alltid innehåller ett inträdesförhör. Ett misslyckat inträdesförhör leder vanligen till att utbetalningen av rehabiliteringspenning avbryts fram till att den skadade intas till utbildning i enlighet med planen. Under den tid rehabiliterings- penningen är avbruten får den skadade ersättning för inkomstbortfall enligt nedgången i arbetsförmågan.

Vid bedömningen av vad som är en skälig väntetid ska det även beaktas om det är fråga om en situation med s.k. delersättning, där den skadade på basis av sina årsarbetsinkomster skulle vara berättigad till t.ex. tvååriga yrkesstudier, men försäkringsanstalten förbinder sig att ersätta motsvarande tid av YH-studier som räcker tre och ett halvt år, då den skadade själv uttryckligen vill studera vid en yrkeshögskola. I den skäliga väntetiden fäster man då uppmärksamhet vid den tid inom vilken den skadade skulle ha kunnat inleda studier på grundexamennivå.

Full rehabiliteringspenning betalas inte, när rehabiliteringen inte utgör ett hinder för den skadade att utföra lämpligt förvärvsarbete. I praktiken är sådana situationer emellertid sällsynta och förekommer närmast när den skadade kan fortsätta i sitt tidigare arbete och bedriva studier utanför arbetstid. Som exempel kan nämnas studerande vid kvällslinjer och på distans samt vid olika former av stödundervisning före den egentliga utbildningen inleds. Även då bedöms det huruvida studierna, t.ex. även distansstudier, är så betungande och tidskrävande, att det inte går att studera fullvärdigt och samtidigt ha ett förvärvsarbete.

Enligt 69 § i rehabiliteringslagens betalas full ersättning också under ledigheter som ingår i studieprogrammet. Lön för sommararbete mellan terminerna samordnas således inte med rehabiliteringspenningen. Också för annan ledighet som ingår i studieprogrammet betalas full ersättning för inkomstbortfall.

Förvärvsinkomster under studierna kan beaktas i form av avdrag på ersättningen för inkomstbortfall. Försäkringsanstalten har också rätt att återkräva ersättningen för inkomstbortfall i de fall då utbetalningen saknat grund. Ett undantag från denna huvudregel är när den skadade under en ledighet som ingår i studieprogrammet fullgör en avlönad praktikperiod som ingår i studierna. Lönen för en sådan praktikperiod orsakar inte någon minskning i rehabiliteringsersättningen.

Då det gäller företagare bör emellertid inkomsterna av företagsverksamheten beaktas i rehabiliteringsersättningen under rehabiliteringstiden, om företagsverksamheten fortfarande pågår. Under ledighet som ingår i rehabiliteringens studieprogram betalas ersättningar till företagare på motsvarande grunder.

10.3. Stöd efter yrkesinriktad rehabilitering

Lagrum

92 § Rehabiliteringspenning efter yrkesinriktad rehabilitering

När den yrkesinriktade utbildning som har ersatts enligt 89 § 3 mom. 4 punkten tar slut, har den skadade rätt att få rehabiliteringspenning för högst de sex därpå följande månaderna, om arbetsinkomsterna på årsbasis är lägre än årsarbetsinkomsten. När arbetsinkomsterna jämförs med årsarbetsinkomsten ska årsarbetsinkomsten höjas till nivån för jämförelseperioden med hjälp av den lönekoeficient som anges i 96 § i lagen om pension för arbetstagare.

Före årsdagen för skadefallet är beloppet för rehabiliteringspenningen en så stor relativ andel av dagpenningen till fullt belopp som motsvarar minskningen i arbetsinkomsterna. Därefter är beloppet en så stor proportionell andel av olycksfallspensionen till fullt belopp som motsvarar minskningen i arbetsinkomsterna. Den proportionella andelen avrundas till närmaste fem procent.

Motiveringar

92 §. Rehabiliteringspenning under yrkesinriktad rehabilitering. I paragrafen föreskrivs om rehabiliteringspenning som betalas efter yrkesinriktad rehabilitering. Den gällande lagen innehåller ingen motsvarande bestämmelse. I enlighet med anvisningen från ersättningsnämnden för olycksfallsärenden har praxis ändå varit att man betalat full olycksfallspension för sysselsättningstid efter utbildningen om den skadade inte har hittat sysselsättning efter utbildningen. Betalningstiden har etablerats till sex månader utifrån den exceptionellt dåliga sysselsättningssituationen efter den djupa depressionen i början av 1990 -talet. Syftet med paragrafen är att lyfta upp etablerad praxis på lagnivå.

Enligt paragrafen har den skadade rätt att få rehabiliteringspenning under högst sex månader när den yrkesinriktade rehabiliteringen tar slut, om han eller hon inte når upp till inkomstnivån enligt årsarbetsinkomsten under denna tid. Avsikten är att stöda den skadades övergång till arbetslivet när utbildningen tar slut. Den skadade lyckas inte nödvändigtvis få arbete genast när utbildningen tar slut eller så kan inkomstnivån bli klart lägre än den utbildningsenliga inkomstnivå. Betalningen av rehabiliteringspenning stöder sökandet efter arbete som överensstämmer med utbildningen genom att den skadades försörjning säkerställs. Detta gör det möjligt för den skadade att koncentrera sig på att söka en arbetsplats.

Enligt paragrafen räknas rehabiliteringspenningen ut genom att den skadades arbetsinkomster jämförs med årsarbetsinkomsten, som höjts till nivån för jämförelsetiden med en lönekoeficient. Rehabiliteringspenningen är en så stor relativ andel av dagpenningen eller olycksfallspensionen till fullt belopp som motsvarar minskningen i arbetsinkomsterna.

Efter sex månader bestäms nedsättningen av arbetsförmågan i enlighet med 63 och 64 §, det vill säga arbetsförmågan bedöms i enlighet med att den skadade skulle klara av arbete som motsvarar utbildningen.

Anvisning

I tillämpningspraxisen av lagen om olycksfallsförsäkring från år 1948 och rehabiliteringslagen har den skadade fått full olycksfallspension i form av yrkesinriktad rehabilitering under sex månader efter ersatt utbildning, om den skadade inte har sysselsatt sig efter utbildningen. I 92 § i OlyL har den etablerade praxisen som avser den s.k. ersättningen för sysselsättningstiden skrivits in i lagen.

När utbildning som ersatts som yrkesinriktad rehabilitering tar slut har den skadade för stödande av sysselsättningen rätt att få rehabiliteringspenning i högst sex månader, om arbetsinkomsterna på årsbasis är lägre än årsarbetsinkomsten under denna tid. Syftet är att stödja den skadades övergång

till arbetslivet och till ett arbete som motsvarar utbildningen genom att säkerställa försörjningen under sex månader då den skadade söker arbete.

Rehabiliteringspenning för stödjande av sysselsättningen kan endast betalas om den skadade har fått ersättning för sådan utbildning för ett nytt arbete eller yrke som avses i 89 § 3 mom. 4 punkten i OlyL. Ersättning kan således inte betalas om t.ex. endast arbetsträning har ersatts, och ersättningen kan inte heller användas som en begränsad yrkesinriktad rehabiliteringsåtgärd i situationer där den skadade inte har rätt till yrkesinriktad rehabilitering t.ex. på grund av sin arbets- och utbildningsbakgrund eller en låg årsarbetsinkomst.

Rehabiliteringspenning för stödjande av sysselsättningen under sex månader förutsätter att en skadad, som inte har sysselsatt sig efter att utbildningen avslutats, aktivt söker arbete som motsvarar utbildningen. I praktiken förutsätter utbetalning av ersättning att den skadade har anmält sig som (arbetslös) arbetssökande.

Om den skadade sysselsätter sig t.ex. deltid, räknas beloppet av rehabiliteringspenningen som betalas för att stöda sysselsättningen genom att jämföra inkomsterna av deltidsarbetet i fråga med årsarbetsinkomsten. Beloppet för rehabiliteringspenningen är en sådan relativ andel av dagpenningen eller olycksfallspensionen till fullt belopp som motsvarar minskningen i arbetsinkomsterna.

Efter sex månader fastställs ersättningen för inkomstbortfall enligt OlyL i huvudsak som om den skadade skulle klara av arbete som motsvarar utbildningen (63 och 64 § i OlyL). I praktiken fastställs pensionsprocenten för skadade som inte sysselsätter sig genom att jämföra kollektivavtals- eller statistiklönen som motsvarar utbildningen med den skadades årsarbetsinkomst. Närmare om detta finns i EFO:s cirkulär 5/2014.

10.4. Avbrott i yrkesinriktad rehabilitering

Lagrum

149 §

Avbrott i yrkesinriktad rehabilitering

Rehabiliteringspenning betalas inte för den tid en rehabilitering är avbruten eller har fördröjts, om yrkesinriktad rehabilitering eller en utredning av rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna enligt denna lag avbryts eller rehabiliteringen fördröjs av skäl som är beroende av den skadade och som inte är en följd av den skada eller sjukdom som berättigar till ersättning.

Motiveringar

149 § Avbrott i yrkesinriktad rehabilitering. I paragrafen föreskrivs hur avbruten yrkesinriktad rehabilitering inverkar på betalningen av rehabiliteringspenning. Bestämmelserna om saken har motsvarande innehåll som 9 § i den gällande rehabiliteringslagen. I paragrafen sägs att ingen rehabiliteringspenning ska betalas ut under avbrottet eller dröjsmålet, om rehabiliteringen avbryts eller om utredningen av rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringsmöjligheterna avbryts eller om rehabiliteringen inte inleds i tid av skäl som hänför sig till den skadade och som inte är en följd av den skada eller sjukdom som berättigar till ersättning. Syftet med bestämmelsen är att främja den skadades rehabilitering och återgång till arbetslivet. Rehabiliteringspenningen är i enlighet med 69 § 2 mom. lika stor som full dagpenning eller olycksfallspension oberoende av om arbetsförmågan försämrats. Bestämmelsen innebär att den skadade inte betalas full rehabiliteringspenning

under avbrottet eller dröjsmålet, utan ersättning för inkomstbortfall betalas för denna tid på grundval av försämringen av arbetsförmågan på det sätt som föreskrivs särskilt i denna lag. Det är fråga om justering av ersättningen på grundval av ändrade förhållanden enligt 137 § 1 mom. Försäkringsanstalten kan få information om avbrott i rehabiliteringen till exempel från rehabiliteringsanstalten. Med stöd av 134 § i den föreslagna lagen ska den skadade som får rehabiliteringsersättning också själv anmäla att rehabiliteringen har avbrutits eller försenats väsentligt. Beslutet meddelas på det sätt som föreskrivs i 124 § om meddelande av beslut.

Anvisning

Rehabiliteringspenning betalas inte enligt OlyL i de fall när rehabiliteringen avbryts eller upphör av skäl som är beroende av den skadade och som inte är en följd av den skada eller sjukdom som berättigar till ersättning. Med skäl som är beroende av den skadade avses i praktiken att den skadade utan godtagbara skäl har försummat sin andel i genomförandet av rehabiliteringen.

I en skälig väntetid ingår i regel alltid ett inträdesförhör, och rehabiliteringsersättning för väntetid betalas inte för en längre tid än så. Om den skadade misslyckas i inträdesförhöret leder detta således i allmänhet till att rehabiliteringen betraktas som avbruten fram tills att den skadade antas till utbildning. Under den tid rehabiliteringen är avbruten betalas ersättning för inkomstbortfall enligt den skadades invaliditetsgrad.

Problem som framträder vid studierna utgör inte i detta lagrum avsedda "skäl som är beroende av den skadade", om problemen orsakas av bristfälliga inlärningsförutsättningar och inte t.ex. av bristande motivation. Bristerna i inlärningsförutsättningarna kan ge orsak till stödåtgärder, såsom t.ex. stöd- eller tilläggsutbildning, eller till att den yrkesinriktade rehabiliteringsplanen justeras.

Rehabiliteringen kan avbrytas av skäl som är oberoende av skadan exempelvis då orsaken är annan sjukdom eller skada, havandeskap eller andra förändringar i de personliga omständigheterna, såsom t.ex. att en nära anhörig insjuknar eller skilsmässa. I dessa fall överväger man från fall till fall huruvida en redan utbetald ersättning ska återkrävas.

Om rehabiliteringen avbryts eller drar ut på tiden på grund av den sjukdom eller skada som ersätts, t.ex. till följd av nödvändiga behandlingsåtgärder eller komplikationer vid dem, avbryts utbetalningen av rehabiliteringspenning enligt OlyL. Till den skadade betalas ersättning för inkomstbortfall under ett avbrott som har ett orsakssamband med skadan eller sjukdomen (dagpenning eller olycksfallspension) enligt invaliditetsgraden.

11.Yrkesinriktad rehabilitering i utlandet

Lagrum

90 § Yrkesinriktad rehabilitering i utlandet

Bestämmelserna i 89 § tillämpas också på yrkesinriktad rehabilitering som ges i någon annan stat i Europeiska unionen.

Yrkesinriktad rehabilitering som avses i 89 § och ges i en tredjestat ersätts bara om rehabiliteringen inte har kunnat ges i Finland eller om det finns något annat särskilt skäl till att den ges i utlandet.

Kostnader för yrkesinriktad rehabilitering i utlandet ersätts högst till det belopp som hade ersatts om rehabiliteringen hade getts i Finland i enlighet med denna lag. Om den skadade har fått ersättning från utlandet för samma rehabiliteringskostnader som han eller hon hade haft rätt att få ersättning för i Finland, betalas ersättning på grundval av denna lag endast till den del beloppet är större än ersättningen från utlandet.

Motiveringar

90 § Yrkesinriktad rehabilitering i utlandet. I paragrafen föreskrivs om ersättning för yrkesinriktad rehabilitering i utlandet. Den gällande rehabiliteringslagen innehåller inga motsvarande bestämmelser, men bestämmelserna har inte heller hindrat att rehabilitering ersatts i utlandet. I praktiken kan det vara svårt att följa eller stöda studier i utlandet och dessutom finns det skillnader mellan utbildningssystemen och standarden på utbildningsanordnarna i olika länder. Av denna orsak vill man genom den föreslagna paragrafen precisera villkoren för ersättning av yrkesinriktad rehabilitering och ersättningsbeloppet när rehabilitering ordnas utomlands.

Utgångspunkten för paragrafen är att det finns tillräckligt med utbildningsmöjligheter och utbildningsalternativ i Finland och därför ersätts i första hand endast studier som bedrivs i Finland. I en situation där yrkesinriktad rehabilitering inte lyckas i Finland till exempel på grund av språksvårigheter är det ändamålsenligt att ersätta rehabilitering som lämpar sig för den skadade och som försiggår på ett språk som han eller hon behärskar. Yrkesinriktad rehabilitering inom Europeiska unionen ersätts enligt 1 mom. på samma grunder som rehabilitering i Finland. Däremot ersätts rehabilitering i en tredjestat, det vill säga i praktiken utanför EU/EES-området, bara om rehabiliteringen inte har kunnat ges i Finland eller om det finns något annat särskilt skäl till att den ges i utlandet. Exempelvis om skadan har inträffat i ett anställningsförhållande där arbetet i Finland från första början har varit kortvarigt och avsikten inte har varit att stanna på arbetsmarknaden i Finland kan det vara ändamålsenligare att ersätta rehabilitering i den skadades hemland.

I 3 mom. föreskrivs om ersättningsbeloppet. Kostnaderna ersätts till högst till det belopp som hade ersatts om rehabiliteringen som getts i Finland. Ersättning ska dock inte betalas till den del som den skadade får ersättning för samma kostnader i ett annat land. En sådan situation med överlappande förmåner kan uppstå till exempel i ett EU-land när EU:s förordningar om social trygghet tillämpas på den skadade. Enligt EU-förordningarna är en person berättigad till naturaförmåner i enlighet med lagstiftningen för institutionen på bostättnings- och vistelseorten och till penningförmåner i enlighet med lagstiftningen för behörig institution. Varje medlemsstat prövar för den egna lagstiftningens del vilka förmåner som är naturaförmåner och vilka som är penningförmåner. I Finland har yrkesinriktad rehabilitering betraktats som en penningförmån och således är den skadade berättigad till ersättningar för yrkesinriktad rehabilitering i enlighet med finsk lagstiftning även om rehabiliteringen skulle ges i ett annat EU/EES-land. Det är emellertid möjligt att i den medlemsstat där rehabiliteringen ges anses motsvarande åtgärd eller någon del av den vara en naturaförmån och då kan det hända att förmånerna överlappar varandra.

Anvisning

11.1. Yrkesinriktad rehabilitering i utlandet

Målet med yrkesinriktad rehabilitering är att den skadade ska kunna fortsätta i arbetslivet och få sin huvudsakliga försörjning av arbetet och att därigenom främja den skadades integrering i samhället. Då man överväger olika rehabiliteringslösningar utreder man i främsta hand den skadades möjligheter att studera i Finland. Orsaken till detta är att det kan vara svårt att stöda och följa upp studier som sker i utlandet, och vid studier utomlands måste man därtill ta ställning till skillnaderna mellan utbildningssystemen i de olika länderna.

I det följande redogörs för ersättningen av yrkesinriktad rehabilitering som ges utomlands samt för på vilka villkor utlandsperioder som ingår i studier i Finland kan ersättas som yrkesinriktad rehabilitering enligt OlyL.

11.2. Yrkesinriktad rehabilitering som ges i utlandet

Skadade som inte i tillräcklig utsträckning behärskar landets språk måste behandlas som en egen grupp när genomförandet av yrkesinriktad rehabilitering övervägs. I enskilda fall kan man för deras del överväga att ersätta utbildning i utlandet. Beträffande sådana personer beaktas den skadades särskilda omständigheter, språk- och kulturbakgrund samt om den skadade ämnar stanna på den finländska arbetsmarknaden och utbildningen ger behörighet att verka i Finland.

Om det anses vara ändamålsenligt att ge yrkesinriktad rehabilitering utanför Finland, ersätts yrkesinriktad rehabilitering som ges inom EU-/EES-området på samma grunder som den rehabilitering som ges i Finland. Yrkesinriktad rehabilitering som ges utanför EU-/EES- området ersätts endast om rehabiliteringen inte har kunnat ges i Finland eller om det finns något annat särskilt skäl till att den ges i utlandet. Som ett särskilt skäl i regeringens proposition nämns en situation där den skadades arbete i Finland varit avsett att pågå endast en kort tid och det inte var tänkt att han eller hon ska stanna i Finland.

Kostnader för yrkesinriktad rehabilitering i utlandet ersätts högst till det belopp som hade ersatts om rehabiliteringen hade getts i Finland. Ersättning betalas emellertid inte för den del som den skadade får ersättning för samma kostnader i ett annat land. En situation med sammanträffande förmåner kan t.ex. uppstå för rehabilitering som ges i EU-/EES-länder.

Då personer rör sig inom EU/ESS-området, ska EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 om samordning av de sociala trygghetssystemen tillämpas. Förordningarna innehåller bestämmelser om bland annat vilket lands lagstiftning om social trygghet som ska tillämpas på personen och från vilket land personen är berättigad att få kontantförmåner och andra vårdförmåner. Yrkesinriktade rehabiliteringsförmåner betraktas i huvudsak som kontant- förmåner och därför beviljas de enligt det lands lagstiftning där personen är försäkrad. Det är emellertid möjligt att motsvarande åtgärd, eller att en del av den betraktas som en vård- förmån i den medlemsstat där rehabiliteringen ges, varvid förmånerna kan sammanträffa. I Finland klassificeras yrkesinriktad rehabilitering som en kontantförmån. Den skadade är således berättigad till yrkesinriktade rehabilitering ersättningar enligt OlyL, fastän rehabiliteringen skulle ges i ett annat EU-/EES-land. Närmare information om EU:s regler om samordning av social trygghet finns i EFO:s cirkulär 2/2011.

11.3. Utlandsperioder som ingår i studier i Finland

Vid studier i Finland kan studieprogrammet omfatta en utlandsperiod som antingen kan vara en studieperiod vid en läroanstalt eller en arbetspraktikperiod. Extra kostnader för en sådan utlandsperiod kan ersättas med stöd av OlyL, om genomförandet av perioden är nödvändigt för att få avgångs-/examensbetyg. Som yrkesinriktad rehabilitering ersätts däremot inte t.ex. studieresor som studeranden gör i studiernas slutskede till något utländskt mål där deltagande inte är nödvändigt.

Vid bedömningen av ersättningsbeloppet fäster man avseende vid om utgifterna är nödvändiga och av skälig storlek. Extra levnadskostnader ersätts vanligen med ett belopp som motsvarar halva det skattefria dagtraktamentet som skatteförvaltningen fastställt för landet i fråga. Om en rehabiliteringsklient kan påvisa att de faktiska merkostnaderna är större än så, kan kostnaderna ersättas mot kvitton, om de kan anses vara skäliga.

Som resekostnader för en utlandsperiod ersätts en tur- och returresa enligt det billigaste färd sätt som kan anses skäligt. Resekostnader på ort och ställe mellan bostaden och läroanstalten ersätts i regel enligt det billigaste färd sättet till ett belopp som motsvarar de faktiska redovisade utgifterna. Större kostnader än så för resor mellan utlandsorten och hemmet ersätts inte, dvs. den skadade får inte ersättning för en månatlig tur-och returresa mellan hem- och studieorten.